

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

Postoj USA k evropské politické integraci do roku 2001

Eva Kratochvílová

Konzultant: Mgr. Pavel Příkryl

V Praze dne 18.5. 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené
prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla
umístěna v knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 21.května 2005

Eva Kratochvílová

Seznam použitých zkratek

EBOI	- Evropská bezpečnostní a obranná identita
EBOP	- Evropská bezpečnostní a obranná politika
EHS	- Evropské hospodářské společenství
EOS	- Evropské obranné společenství
ES	- Evropská společenství
ESUO	- Evropské společenství uhlí a oceli
EU	- Evropská unie
EUROATOM	- Evropské společenství pro atomovou energii
GATT	- Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HMU	- Hospodářská a měnová unie
JEA	- Jednotný evropský akt
MLF	- Multilaterální jaderná síla
NATO	- Organizace Severoatlantické smlouvy
OEEC	- Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
SRN	- Spolková republika Německo
SSSR	- Svaz sovětských socialistických republik
SZBP	- Společná zahraniční a bezpečnostní politika
USA	- Spojené státy americké
WTO	- Světová obchodní organizace
ZEU	- Západoevropská unie

Obsah

OBSAH	4
ÚVOD	5
1.0. POČÁTKY STUDENÉ VÁLKY A EVROPSKÉ POLITICKÉ INTEGRACE	9
1.1. DEFINICE CÍLŮ.....	9
1.2. PROCESY A VÝSLEDKY.....	14
2.0. CHARLES DE GAULLE A WASHINGTON	21
2.1. DEFINICE CÍLŮ.....	21
2.2. PROCESY A VÝSLEDKY	26
3.0. STATUS QUO VE STUDENÉ VÁLCE I V TRANSATLANTICKÝCH VZTAZÍCH (OD NIXONA PO REAGANA)	37
3.1. DEFINICE CÍLŮ.....	37
3.2. PROCESY A VÝSLEDKY	39
4.0. KONEC STUDENÉ VÁLKY – ZMĚNA?	42
4.1. DEFINICE CÍLŮ.....	42
4.2. PROCESY A VÝSLEDKY.....	45
5.0. 90. LÉTA V REŽII BILLA CLINTONA	49
5.1. DEFINICE CÍLŮ.....	49
5.2. PROCESY A VÝSLEDKY.....	51
ZÁVĚR	57
SUMMARY	61
POUŽITÁ LITERATURA	63

Úvod

Krátké období po druhé světové válce určilo směřování a uspořádání světa na další polovinu století. Na konci druhé světové války se Spojené státy staly velmocí, která svůj vliv uplatňovala v různých částech světa. Západní Evropa nezůstala samozřejmě stranou, spíše naopak, byla místem, které významně ovlivňovalo vývoj vztahů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. V průběhu pěti let po konci druhé světové války byla vybudována atlantická struktura, v rámci které spolupracovaly Spojené státy a Západní Evropa. Vztahy, které se rozvinuly mezi USA a ES během studené války prošly komplikovaným vývojem a ne vždy byly harmonické.

Cílem této práce je na základě analýzy americké politiky vůči Evropě od konce druhé světové války až do roku 2001 zhodnotit proces a výsledky vlivu USA na proces evropské politické integrace. Tato bakalářská práce si klade následující základní otázky. Jakým způsobem uplatňovaly jednotlivé americké administrativy svůj vliv na evropskou politickou integraci? Jak byly Spojené státy úspěšné v uplatňování svých vizí? Lze vysledovat kontinuitu mezi obdobím studené války a obdobím po konci studené války?

Tato práce bude zachycovat široké období od počátků studené války až do konce 20. století. Takto rozsáhlý časový úsek jsem si vybrala záměrně, abych mohla porovnat, jak se změnil přístup Spojených států k evropským integračním snahám od 50. let, přes období prezidenta Charlese de Gaulla až po rozpad východního bloku a vývoj v 90. letech. Ráda bych zachytila celkový přístup Spojených států k evropským snahám vytvořit politicky sjednocenou Evropu. Domnívám se, že pouze komplexním pohledem na vývoj přístupu USA k evropské integraci můžu vyřešit otázku kontinuity případně diskontinuity v americkém přístupu k evropské politické integraci.

Práci jsem se rozhodla členit do 5 hlavních kapitol, ve kterých se budu snažit odpovědět na výše zmíněné otázky. Ráda bych také zdůraznila, že cílem této práce nebude podrobný popis evropské integrace, ale reakce, které přinášely evropské integrační snahy. Zvolenou metodou bude historická analýza klíčových období. Pro přehlednost budou všechny kapitoly vycházet z podobné struktury. V každé části nejprve nastíním formování cílů, které v tom kterém období americká administrativa sledovala. Druhá část se pak bude v každé kapitole věnovat konkrétním krokům a reakcím Spojených států na evropské integrační snahy. Zároveň budou tyto kapitoly pro

přehlednost vnitřně členěny do tří oblastí: a) bezpečnost Evropy, b) ekonomické zájmy USA, c) podoba ES (členství, instituce a samostatnost). Výsledkem by tedy měla být komparace jednotlivých důležitých období studené války a 90. let 20. století, která by měla směřovat k potvrzení hypotézy, že existuje kontinuita v přístupu USA k evropské politické integraci.

Ráda bych podotkla, že rámec, ve kterém integrace západoevropských zemí probíhala, není zdaleka omezen vztahy mezi ES/EU a USA. Zejména v období studené války probíhala jednání a integrace na několika úrovních. Vojenská integrace neznamenal jen integrační plány v rámci ES, ale zahrnuje i spolupráci v rámci NATO. Podobně i ekonomická spolupráce probíhala také v rámci jednání GATT.

V první kapitole této práce se budu zabývat obdobím počátků studené války a jejím vlivem na rozvoj evropské politické integrace. Vztahy mezi USA a ES měly od svých počátků 3 roviny spolupráce: vojenskou, politickou a ekonomickou. Integrace Západní Evropy byla na počátku a v průběhu studené války procesem, který se v různé míře setkával s podporou USA. V 50. letech byla podpora Spojených států nejsilnější. Spojené státy prostřednictvím evropské integrace chtěly dosáhnout primárně zapojení západního Německa do evropského respektive atlantického systému, vybudování společné obranné organizace a konečně potlačení šíření komunismu v Západní Evropě. Typickým znakem vztahů mezi Západní Evropou a USA byla jejich asymetričnost téměř ve všech oblastech – ekonomické, politické i vojenské. Západoevropští politici představitelé volali po angažování USA v evropských záležitostech a vedoucí roli USA tehdy považovali za žádoucí. Spojené státy měly na první formy evropské integrace v Evropě velký vliv.

V další části této kapitoly se zaměřím na samotný proces uplatňování vlivu Spojených států. A také na to, s jakou úspěšností se Spojené státy do vývoje evropské politické integrace zapojily. Na počátku 50. let USA sledovaly zájmy ekonomické (liberalizace trhu), vojenské (znovuzapojení západního Německa do vojenské spolupráce v Evropě) i politické (sdílení zátěže plynoucí z velmocenského postavení USA na Západě).

Druhá kapitola se bude zabývat obdobím 60. let 20. století, kdy se Západní Evropa začínala rozcházet ve svých plánech s přáními Spojených států. Zejména Francie v čele s ambiciózním Charles de Gaullem prosazovala politiku sebevědomého vystupování západoevropských států. Navíc zvyšující se evropský ekonomický protekcionismus

vztahy mezi USA a Západní Evropou jen ochlazoval. Kennedyho administrativa navzdory de Gaullovým snahám neustále zdůrazňovala atlantický rozměr evropské integrace. Důležitými cíly prezidenta Kennedyho byl vstup Velké Británie do EHS, snižování americké zátěže a to jak v oblasti evropské bezpečnosti, tak i v otázce pomoci třetímu světu, a konečně posledním cílem byla Evropská společenství hospodářsky otevřená obchodu s nečlenskými státy ES.

Vstupem Velké Británie do sjednocené Evropy chtěly Spojené státy zdůraznit atlantickou spolupráci a orientaci Evropských společenství na USA. De Gaullovo veto ale vstupu Velké Británie do ES zabránilo. V otázce sdílené zodpovědnosti za bezpečnost v Západní Evropě se USA podařilo dosáhnout dílčích úspěchů. A konečně třetí cíl byl také z části naplněn, ačkoli až o několik let později spolu s uzavřením Kennedyho kola jednání v rámci GATT.

Třetí kapitola je časově vymezena obdobím 70. a 80. let, kdy evropská politická integrace nejdříve stagnovala a poté v 80. letech došlo k oživení integrace skrze Jednotný evropský akt. Na počátku 70. let Spojené státy přes oficiální deklarace podpory evropské integraci ve skutečnosti příliš podpory evropské integraci nevyjadřovaly. Evropské společenství z pohledu prezidenta Nixona představovalo zejména ekonomického konkurenta. Evropu a USA nerozdělovaly jen ekonomické zájmy, ale také odlišné koncepce zahraniční politiky např. na Blízkém východě.

Následující část bakalářské práce se bude týkat situace v Západní Evropě po pádu Železné opony a rozpadu bipolárního světa, kdy se vztahy mezi ES a USA začaly pomalu zlepšovat. Soustředit se budu na míru vlivu, který měla tato nová situace v mezinárodním systému na postoj USA k evropské politické integraci.

Evropské společenství se na počátku 90. let zabývalo jednáními o Maastrichtské smlouvě. Prezident Bush usiloval o možnost se těchto jednání účastnit a ovlivnit tak hospodářskou a měnovou integraci Evropy. Druhou oblastí, na kterou se soustředily evropské integrační snahy byla spolupráce na poli obrany. Postoje Spojených států k Evropské bezpečnostní a obranné iniciativě, která se po podepsání Maastrichtské smlouvy rozvinula, byly polarizované. Na jednu stranu tato iniciativa umožňovala zmenšení závazků v Evropě, na druhou stranu ohrožovala vliv Spojených států amerických na oblast obrany na evropském kontinentě.

Funkční období prezidenta Clintona bylo v konečném důsledku pro EU stádiem méně konfliktním. I přes mnohé evropské integrační iniciativy ke vzniku Společné

zahraniční a bezpečnostní politiky a později také Evropské bezpečnostní a obranné politiky byly v průběhu jednání s USA stanoveny hranice těmito plány. Jaké konkrétní už bude obsahem následujících stran.

Výsledkem této práce by tedy mělo být nalezení odpovědi na otázku, zda se motivace a míra podpory Spojených států evropské politické integraci nějak změnila po konci studené války.

Literatura

Při heuristické práci mě překvapil fakt, že na téma postoje USA k evropské politické integraci v české literatuře není téměř žádná ucelená monografie. Z tohoto důvodu moje práce vychází převážně z prací zahraničních autorů. Nejucelenější pohled na přístup USA k evropské politické integraci přináší Geir Lundestad, jehož tři monografie poskytují ucelený pohled na toto téma. Dalšími zdroji informací pro mě byly články v odborných zahraničních periodikách, dokumenty a závěrečná communiqué schůzek hlav států ES/EU a USA na různých úrovních.

Metodika práce

Cílem práce je popsat historický vývoj transatlantických vztahů od roku 1945 do roku 2001. Zvolenou metodologií pro tuto práci je historická analýza jednotlivých období. V závěru bych ráda porovnávala jednotlivá období a na základě této komparace konstatovala kontinuitu nebo diskontinuitu v transatlantických vztazích po konci studené války.

1.0. Počátky studené války a evropské politické integrace

1.1. Definice cílů

Situace v Evropě se v roce 1946 vyostřovala a rooseveltovská idea spolupráce Spojených států a Sovětského svazu byla již neuskutečnitelná. Volání po hospodářské i vojenské pomoci se ozývalo ze všech západoevropských států. Velká Británie se nacházela před bankrotem, Německo a Itálie byly poraženy, Francie byla zdiskreditována.¹

Představitelé západoevropských států volali po překonání izolacionismu a angažování USA v evropské bezpečnosti. To, že konečným řešením byla zvolena evropská integrace a přímá aliance se Spojenými státy v Severoatlantické alianci nebylo na počátku tak jednoznačné, jak by se z pohledu dnešní doby mohlo zdát. Z hlediska prezidenta Trumana zde byly 4 možnosti uspořádání „...jednostranné bezpečnostní záruky vůči jednomu státu, několika státům, a nebo organizaci složené z evropských států; bilaterální aliance USA s nejhroženějšími evropskými státy; jednostranný vztah pomocí něhož by byly poskytnuty garance nebo smlouvy spojující Severoameričany a evropské spojence; a nebo dohoda slibující stejnou ochranu pod deštníkem společné bezpečnosti ...“² Prezident Truman se vydal cestou poslední.

V návaznosti na tuto situaci se roku 1947 prezident Harry S. Truman a jeho nový ministr zahraničí George Marshall se souhlasem Kongresu rozhodli opět zapojit do evropských záležitostí. Prezident Truman tedy nejprve v březnu 1947 přednesl projev v Kongresu, ve kterém žádal o finanční pomoc Řecku a Turecku. Následně v červnu roku 1947 George Marshall představil na Harvardské univerzitě svou vizi na obnovu celé Evropy. Již roku 1948 vznikla Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), jejímiž členy se staly evropské státy podílející se na Marshallově plánu. Byla to první organizace, která nutila válkou rozdělenou Evropu ke spolupráci.

---

¹ LUNDESTAD, Geir. *The United States and Western Europe since 1945 (From „Empire“ by Invitation to Transatlantic drift)*. New York: Oxford University Press, 2003, s. 42

² RUGGIE, John Gerald, *The Past as Prologue?: Interests, Identity, and American Foreign Policy*. International Security 1997, Vol. 21, No. 4, s. 103

Sovětský svaz se ze spojence postupně měnil v nepřítele. Americký velvyslanec v Moskvě Averell Harriman již roku 1945 varoval amerického prezidenta před Sovětským svazem, který „sledoval politiku spolupráce se západními mocnostmi a zároveň se snažil zvýšit sovětskou moc v sousedních státech. Harriman se obával, že Spojené státy jsou vystaveny barbarské invazi do Evropy.“³ Německo se stalo se svou strategickou polohou klíčovým místem na rozhraní sféry moci SSSR a USA. „Velký počet osob ve vládě, jak předních představitelů Kongresu, tak i armády, došlo už během války k závěru, že obnova stabilní a demokratické Evropy, dost silné ekonomicky a sociálně, aby zabránila šíření komunismu do západní Evropy, závisí do značné míry na obnově Německa.“⁴

V červnu 1948 byla Kongresem přijata Vandenbergova rezoluce⁵, která definitivně překonala poválečný izolacionismus Spojených států a otevřela v právní rovině cestu ke vzniku Severoatlantické aliance. V článku 3 Vandenbergovy rezoluce se říká, že „... tato vláda by měla sledovat zejména tyto cíle: Začlenění Spojených států k regionální a kolektivní dohodě založené na plynulé a účinné svépomoci a vzájemné spolupráci s cílem dosažení národní bezpečnosti.“⁶ Jednání o nové bezpečnostní alianci navíc nepřímo urychlil Sovětský svaz, protože zahájil blokádu západního Berlína.

Přesto ale ve Spojených státech existovalo mnoho hlasů proti takovému typu zapojení USA v Evropě, jaký prezident Truman zvolil. Nesouhlasilo zejména několik republikánských senátorů jako např. Robert A. Taft. Taft nesouhlasil s uzavřením bezpečnostního paktu na dvacet let, který by zavazoval Spojené státy k bezpodmínečné pomoci každému členu aliance, ať už agresor bude kdokoli. Podle Tafta by byly řešením bilaterální bezpečnostní dohody nebo jednostranná garance všem západoevropským státům. Senát ale tyto nesouhlasné hlasy nevyslyšel a republikánskou stranou kontrolovaný Senát schválil Severoatlantickou smlouvu poměrem hlasů 82:13.⁷

Spolu s ekonomickou a vojenskou pomocí Spojené státy požadovaly větší vliv na ekonomiky a politiky jednotlivých států. „Na oplátku za Marshallův plán měl být obchod v Evropě liberalizován, kontakty s východní Evropou omezené a Spojené státy

³ SCHLAUCH, Wolfgang, *American Policy towards Germany, 1945*. Journal of Contemporary History 1970, Vol. 5, No. 4, s. 116-117

⁴ Ibid., s. 114

⁵ Artur Vandenberg byl předsedou senátního výboru pro zahraniční vztahy.

⁶ *U.S. Senate Resolution 239 (The Vandenberg Resolution)*, 11. června 1948, <<http://www.nato.int/docu/basic/txt/b480611a.htm>>, staženo 12.4.2007

⁷ RUGGIE, J. (1997), op. cit., s. 104-105

měly získat i jistou míru vlivu na utváření hospodářských politik v jednotlivých státech.“⁸

Pohnutky vedoucí Spojené státy k podpoře evropské integrace by se daly rozdělit do pěti hlavních okruhů. Prvním motivem bylo rozšíření amerického federálního modelu, demokracie a volného a otevřeného trhu, které byly mnohými Američany považovány za univerzální a nejlepší. Druhý důvod byl veden snahou po ekonomicky výkonnější a efektivnější Evropě. Američané považovali státní hranice mezi západoevropskými státy za komplikaci pro ekonomickou spolupráci a rychlé řešení problémů. Od integrace si Washington sliboval i efektivnější a jednodušší komunikaci, kdy se z Evropy integrací stane efektivní partner a nahradí tak spleť velkých a malých států. Třetím důvodem bylo zmírnění a ulehčení americké zátěži. Washington předpokládal, že evropská integrace přinese rychleji nezávislost západoevropských států na americké pomoci.⁹ USA věřily „...že využití naší zkušenosti v Evropě přinese velké ekonomické zisky Evropanům a netrpělivě očekáváme den, kdy již nebudou závislí na naší pomoci ze Spojených států a budou s námi schopni sdílet obranné závazky a další závazky svobodného světa.“¹⁰

Představitelé americké administrativy navíc doufali, že přenesení větší míry zodpovědnosti na Evropu by částečně vedlo k útlumu kritických hlasů na adresu USA. Argumentem, který působil zejména na americkou veřejnost, byla vidina rychlejšího návratu amerických vojáků z Evropy do Spojených států. Aby bylo ale zmenšení americké zátěže dosaženo, tak bylo nutné podle Washingtonu Evropu sjednotit. „Dulles jednoduše tvrdil, že plná suverenita pro početné národy Evropy je luxus, který si evropské státy nemohou na náklady Spojených států dále dovolit.“¹¹ Myšlenky na odchod amerických vojsk z Evropy se Evropanům samozřejmě nezamlouvaly. Přítomnost amerických vojsk pro ně byla jistotou bezpečnosti a americká ekonomická pomoc zase jistotou rychlé ekonomické obnovy. Washington ale trval na svém. „Sjednocená Evropa by měla hrát významnější roli v oblasti společné obrany, pomoci chudším národům, a měla by se připojit ke Spojeným státům a dalším státům ve

---

⁸ LUNDESTAD, Geir. *East, West, North, South (Major Developments in International Relations Since 1945)*. London: SAGE Publications Ltd, 2005, s. 154

⁹ LUNDESTAD, G. (2003), s. 87-89

¹⁰ MERCHANT, Livingston T., *Evolving United States Relations with the Atlantic Community*. International Organization 1963, Vol. 17, No. 3, s. 613

¹¹ LUNDESTAD, G. (2003), s. 88

snížení obchodních bariér... a také v rozvíjení společných politik v ekonomické, politické a diplomatické oblasti. “¹²

Pro poválečnou situaci v Západní Evropě bylo potlačení moci Sovětského svazu a ochránění Západní Evropy před sovětskou rozpínavostí důležitou otázkou. V tomto ohledu se cíle Spojených států a Západní Evropy shodovaly. Oba chtěly zajistit stabilitu Západní Evropy. Ačkoli byl Marshallův plán nabídnut i Sovětskému svazu, byl zamýšlen pouze jako pomoc nekomunistickým zemím.¹³ Navíc podmínky k účasti na Marshallově plánu byly formulovány tak, aby jeho přijetí ze strany SSSR bylo v podstatě předem vyloučeno. „V době Trumanovy administrativy, ale častěji v období Eisenhowerovy, bylo tvrzeno, že evropská integrace může znamenat víc než jen potlačení sovětské hrozby. Eisenhower sám vyjádřil naději, že síla Západní Evropy může nakonec přilákat všechny sovětské satelity, čímž by ohrožení míru vymizelo.“¹⁴ Pro prezidenta Trumana byla tedy stabilní Evropa důležitá z hlediska zajištění celkové bezpečnosti. „Prezident si uvědomoval problémy, kterým čelí poválečná Evropa a uznal, že obnova Evropy je to, co se nás přímo týká, a my se nemůžeme k Evropě otočit zády, protože by to znamenalo ohrožení našich vlastních národních zájmů.“¹⁵

Posledním a nejdůležitějším cílem bylo vyřešení otázky Německa. Role Německa je klíčová pro celý proces integrace, jak na počátku integrace, tak i v 90. letech. Spojené státy věřily, že „Proces integrace napraví historické křivdy a zapojí Německo do institucí sjednocené Evropy jako rovnoprávného partnera.“¹⁶ Na počátku stála před Spojenými státy otázka, jak dosáhnout toho, aby se západní Německo necítilo příliš omezované a nenechalo se zlákat sovětskou myšlenkou na neutralitu¹⁷, a zároveň, jak ujistit Francouze a zbytek Evropy, že západní Německo nebude nekontrolované. Řešením se pro Spojené státy stala evropská integrace. Tento názor dokládá i věta prvního tajemníka NATO lorda Ismayho: „NATO vzniklo proto, aby drželo Rusko mimo, Německo omezené a Američany angažované.“¹⁸

¹² LUNDESTAD, G. (2003), s. 88

¹³ Pokud by byl teoreticky Marshallův plán přijat i Sovětským svazem, nebylo by v možnostech Spojených států tento plán financovat.

¹⁴ LUNDESTAD, G. (2003), s. 89

¹⁵ SCHLAUCH, W. (1970), op. cit., s. 116

¹⁶ MERCHANT, L. (1963), op. cit., s. 613

¹⁷ S návrhem na neutralitu sjednoceného Německa přišel Sovětský svaz. Toho se ale USA a Západní Evropa obávali, protože jedině jako součást Západu může být vývoj v tak klíčové oblasti jako je Německo předvídatelný.

¹⁸ Ve skutečnosti není přesně zaznamenáno při jaké příležitosti tuto větu lord Ismay řekl. Bývá mu ale obvykle připisována.

V souvislosti s poválečným vývojem Německa zde existovala oprávněná obava z událostí, které by mohly následovat po odchodu Adenauera z funkce kancléře. Adenauer byl totiž zárukou pro-západního směřování Německa.¹⁹ Proto zde pro Spojené státy zůstává evropská integrace opět jako vhodné řešení nastalého problému.

Závěrem je důležité zdůraznit, že Washington vyjadřoval podporu takové evropské integraci, která bude respektovat primát atlantického systému. „...vždy tu byl nevyslovený předpoklad podpory evropské jednoty a tato jednota nebo integrace je z našeho hlediska žádoucí pouze pokud bude součástí systému Atlantického společenství...“²⁰ Tento přístup Spojených států byl zpočátku jen částečně a později čím dál tím víc v rozporu s tím, co sledovala evropskou integrací samotná Evropa. Už v počátcích evropské integrace se Jean Monnet ve svých projevech vyjadřoval ve smyslu zvýšení evropské váhy v mezinárodních vztazích. „Jedno z nejčastějších témat Monnetových projevů a prohlášení je to, že se Evropa musí sjednotit, aby se stala rovnocenným partnerem Spojených států...“²¹ Navíc idea federalistického uspořádání Evropy byla vedena myšlenkou na silnou, centralizovanou strukturu, která povede k zajištění bezpečnosti Evropy a rozšíření evropských principů. Rozpor v názoru na roli Západní Evropy v mezinárodních vztazích se po krátkém poválečném období, kdy se Evropa velice obávala rozpínavosti SSSR, stále prohluboval.

V krátkosti bych závěrem této kapitoly shrnula cíle USA v počátcích evropské integrace. Byly jimi zejména zachování bezpečnosti Evropy, zapojení západního Německa do evropské integrace a využití jeho potenciálu, a vytvoření stabilní Evropy jako prostoru, který v budoucnu převezme větší míru zodpovědnosti za svůj vývoj jak v ekonomických tak vojenských oblastech.

---

¹⁹ LUNDESTAD, G. (2003), s. 90

²⁰ MERCHANT, L. (1963), op. cit., s. 613-614

²¹ FORSYTH, Murray, *The Political Objectives of European Integration*. International Affairs 1967, Vol. 43, No. 3, s. 484

1.2. Procesy a Výsledky

Cílem amerického plánu obnovy Evropy nebyla pouze nezištná pomoc ekonomicky vyčerpané Evropě, Marshallův plán současně přinášel Spojeným státům nemalé obchodní příležitosti v Evropě. „*Marshallův plán umožňoval americkým podnikům vstoupit na evropský trh, zahájit dlouhodobou spolupráci a vytvořit podmínky pro rozvoj amerických investic.*“²²

Ekonomická liberalizace a zapojení Evropy do liberalizovaného systému světového obchodu byly primárními zájmy Spojených států, a proto v návaznosti na Marshallův plán vznikla i OEEC. „*Nutnými nástroji k realizaci programu se mělo stát omezení překážek vzájemného obchodu a ustavení mezinárodní organizace koordinující uplatňování programu.*“²³ Přesto ale fungování této organizace nenaplnilo americké očekávání. Jednak zde existovaly spory mezi příznivci nadnárodní formy spolupráce a stoupenci mezivládní spolupráce a navíc Washington očekával mnohem výraznější ekonomické sjednocení a liberalizaci evropského kontinentu.

*„Jediným konkrétním výsledkem tohoto úsilí bylo ustavení Evropské platební unie (EPU) v roce 1950, instituce, která s určitými obtížemi zajišťovala vyrovnávání plateb mezi členskými státy za situace omezené směnitelnosti evropských měn. V této době také USA zanechaly všech nadějí, že by se OEEC mohla stát nástrojem evropské integrace.“*²⁴

V tomto ohledu tedy nebyla očekávání Washingtonu zcela naplněná. Přesto ale byla OEEC první platformou, která poskytovala prostor diskusím o směřování Evropy.

Ekonomická spolupráce v Západní Evropě se ale postupně rozvíjela a v konečném důsledku byla oblastí s nejúspěšnějším výsledkem. Schumanův plán, jehož autorem byl Jean Monnet, plánoval vytvoření společného trhu uhlí a oceli, který byl inspirován již fungující celní unií v zemích Beneluxu. Tento návrh získal zřetelnou podporu Spojených států. „*Byla to konečně iniciativa na kterou Washington čekal od doby kdy vzniklo západní Německo.*“²⁵ Washington oceňoval samotnou podstatu

---

²² FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 42

²³ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941 – 1995*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997, s. 102

²⁴ *Ibid.*, s. 103

²⁵ LUNDESTAD, Geir. „*Empire*“ *by integration (The United States and european integration, 1945-1997)*. New York: Oxford University Press, 1998, s. 39

Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), která byla federalistická. Robert Schuman tvrdil, že záměrem evropské ekonomické integrace je integrace politická. „Společenství uhlí a oceli nám přímo poskytne... první krok k federalizaci Evropy, která bude rozšířeným a prohloubeným společenstvím mezi státy, které dlouho stály proti sobě v krvavých konfliktech.“²⁶

Prezident Truman „přes počáteční pochybnosti o kartelovém rozměru této myšlenky, zdůraznil, že Spojené státy vítají tento projev konstruktivního státnictví.“²⁷

V jednáních která měla vést k vytvoření ESUO Washington nijak výrazně nezdůrazňoval atlantický systém. ESUO mělo jen nepřímé vazby na OEEC a GATT. Důvodů k tomuto na první pohled nezvyklému postoji USA je hned několik, ale za ten nejvýznamnější je považováno to, že trh s uhlím a ocelí nebyl tím nejvýznamnějším pro americký trh. A navíc přespřílišné zdůrazňování atlantického systému by proces německo - francouzské spolupráce komplikoval a zpomaloval.²⁸ Vznikem ESUO došlo ke stabilizaci a normalizaci vztahů mezi bývalými vítěznými a poraženými státy a začátku nového způsobu spolupráce západoevropských států.

V souvislosti s poklesem významu obchodu s uhlím a ocelí pokračovala integrace novými projekty spolupráce v oblastech atomové energie a společného trhu. Na jednáních, která probíhala v průběhu roku 1955-1956 bylo rozhodnuto o vzniku organizace pro podporu a kontrolu jaderného výzkumu a společného trhu. 27. 3. 1957 byla podepsána Smlouva o zřízení Evropského hospodářského společenství (EHS) a Smlouva o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii (EUROATOM). Po rychlé ratifikaci „Dulles zaslal své vřelé gratulace klíčovým politikům ve Francii a Německu.“²⁹

Spolupráce západoevropských států měla i bezpečnostní rozměr. Vlivem zostřující se mezinárodní situace (a v mnohých státech i vnitrostátní) západoevropské státy chtěly, aby jim USA poskytly co největší a bezpodmínečné záruky obrany v případě ohrožení ze Sovětského svazu. Roku 1948 byl podepsán Bruselský pakt, který se stal výchozím bodem pro další jednání s USA o bezpečnosti v Západní Evropě. Jednání o Severoatlantické smlouvě proto probíhala v duchu evropských snah o co

---

²⁶ HAVILAND, Field H., *Building a Political Community*. International Organization 1963, Vol. 17, No. 3, s. 742

²⁷ LUNDESTAD, G. (1998), s. 6-7

²⁸ *Ibid.*, s. 43

²⁹ *Ibid.*, s. 51

nejpřímější formulaci závazku společné obrany všech (zejména USA) proti agresorovi. Trumanova administrativa, která byla mezi Kongresem a evropskými představiteli jako mezi mlýnskými koly, si však chtěla zachovat určitou míru svobody a vlivu na rozhodnutí o případném zapojení Spojených států do vojenské obranné akce v Evropě. Washington nechtěl, aby vojenská pomoc USA byla v budoucí smlouvě zakládající Severoatlantickou alianci automatická. „Oficiální pozice Trumanovy administrativy v této době byla nejasná: byla nakloněná evropským zájmům ale neochotná přijmout závazek.“³⁰ Nakonec byl rozhodující článek 5 Severoatlantické smlouvy formulován takto:

*„Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto souhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich... neprodleně podnikne sama a v souladu s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem udržet bezpečnost v severoatlantické oblasti.“*³¹

Následující jednání o struktuře NATO byla ze strany evropských představitelů vedena co největší snahou po zapojení USA do regionálních plánovacích skupin. „Výsledkem bylo, že Spojené státy se staly plným členem Severoatlantické regionální plánovací skupiny a Kanadsko-americké regionální plánovací struktury a ve zbylých třech skupinách pouze jako člen s poradním hlasem.“³²

V souvislosti s propuknutím války v Koreji měla být Západní Evropa co nejdříve schopna převzít více zodpovědnosti, jak politické, tak finanční za politiku zadržování komunismu. Proto se středem pozornosti americké administrativy v Evropě stalo znovuzapojení západního Německa do vojenské spolupráce se zbytkem demokratické Evropy. Většina západoevropských států podporovala vstup západního Německa do NATO. Francie byla ale proti.

*„Posledním impulsem k intenzivnějšímu hledání možnosti zapojení Německa do širšího obranného systému se stalo zvýšené úsilí USA, které se dokonce v průběhu září 1950 prostřednictvím ministra zahraničí D. G. Acheson vyjádřily, že pokud nebudou na kontinentu podniknuta žádná opatření ve prospěch využití německého potenciálu, zrevidují otázku pobytu amerických vojsk v Evropě.“*³³

³⁰ IKENBERY, John, *Rethinking the Origins of American Hegemony*. Political Science Quarterly 1989, Vol. 104, No. 3, s. 393

³¹ Severoatlantická Smlouva (Washington D.C., 4. dubna 1949), <<http://www.nato.int/docu/other/cz/treaty-cz.htm>>, staženo 12.4.2007

³² LUNDESTAD, G. (2003), s. 52-53

³³ FIALA P., PITROVÁ M. (2003), s. 55

Francouzská vláda přesto řešení německé otázky odkládala s nadějí, že Spojené státy navrhnou sami řešení tohoto problému. Nakonec Francie v říjnu 1950 nabídla řešení otázky znovuzapojení západního Německa do evropských vojenských struktur prostřednictvím Plevenova plánu³⁴. „Projekt EOS předpokládal, že nové společenství bude odpovědné za obranu svých členů, přičemž však bude fungovat na základě společné evropské armády, s jedním ministrem obrany, jednotným rozpočtem i zbrojním programem.“³⁵

Trumanova administrativa nekvitovala s nadšením Plevenův plán a z něho vycházející Evropské obranné společenství (EOS), protože se Washingtonu zdálo, že tento plán příliš omezuje Německo. „Ve Washingtonu jej považovali za zbytečně komplikovaný a předpovídali mu jen malou šanci na úspěch. ...Vojenští odborníci včetně predestinovaného velitele sil NATO v Evropě generála Eisenhowera navíc poukazovali na nepraktičnost omezení síly německých jednotek na úroveň praporu.“³⁶ Přesto bylo francouzské stanovisko pro Spojené státy důležité, a co víc, vidina hlubší spolupráce a přiblížení Německa a Francie byla v přístupu USA rozhodující. Truman byl navíc přesvědčován, že sblížení Francie a Německa skrze EOS, je jedinou cestou jak dosáhnout francouzského souhlasu s německým znovuvyzbrojením a větší míry federalizace v Západní Evropě. A navíc čím více bude západní Německo svázáno s Francií, tím náročnější bude pro Moskvu pokoušet a lákat západní Německo myšlenkou neutrality celého Německa.³⁷

Výsledkem jednání mezi americkou administrativou prezidenta Trumana a zástupci Západní Evropy byl kompromis. Tato dohoda bývá označována za Spoffordův kompromis a byla jím získána chladná podpora Trumanovy administrativy plánu na vznik EOS. Spoffordovým kompromisem bylo řečeno, že „Toto řešení (projekt Evropského obranného společenství) budeme podporovat až do té míry, pokud bude jasnou součástí severoatlantického systému... ale jakákoli evropská armáda, která bude součástí NATO musí ukončit diskriminaci Německa.“³⁸ Ve francouzském Národním shromáždění bylo jednání o přijetí plánu na vznik EOS doprovázeno komplikacemi.

---

³⁴ René Pleven byl roku 1950 francouzským ministrem obrany a později roku 1951 se stal premiérem.

³⁵ PLECHANOVÁ, B., FIDLER, J. (1997), s. 110

³⁶ FIDLER, Jiří, MAREŠ, Petr. *Dějiny NATO*. Praha: Paseka, 1997, s. 74

³⁷ LUNDESTAD, G. (2003), s. 81

³⁸ *Ibid.*, s. 80

Reakce Washingtonu na sebe nenechala dlouho čekat. Dulles roku 1953 varoval „pokud Evropa neratifikuje EOS, Spojené státy budou nuceni pochybovat o budoucnosti evropské bezpečnosti a Amerika bude nucena provést bolestné přehodnocení své role v Evropě.“³⁹

Roku 1954 však francouzský parlament zamítl jednat o návrhu na založení EOS, čímž ho prakticky zamítl. Washington byl tímto postojem francouzského parlamentu zklamán. „Senátní výbor pro vojenské záležitosti doporučil, aby na konci roku byla přerušena veškerá vojenská pomoc Francii, pokud Národní shromáždění svůj postoj nezmění.“⁴⁰ V této vypjaté situaci převzali iniciativu Britové a Anthony Eden předložil návrh na přímé začlenění západního Německa do Západní unie přejmenované na Západoevropskou unii.

Následující rozhodnutí o přijetí západního Německa do NATO bylo důsledkem nerozhodného a diskriminačního chování Evropanů (zejména Francie) vůči západnímu Německu a Francie už následující rozhodnutí nemohla příliš ovlivnit, protože její vyjednávací pozice byla po nepřijetí Evropského obranného společenství značně oslabená. Pokud se chtěla vyhnout vlastní izolaci a dohodě jen mezi Velkou Británií, USA a západním Německem, tak ji nezbývalo, než se vstupem západního Německa do NATO souhlasit. Spolková republika Německo tak vstoupila 5. května 1955 do NATO.

Otázka rozšíření ES o Velkou Británii se stala velice záhy aktuální. V této citlivé otázce vstupu Velké Británie do Evropských společenství Spojené státy netrvaly na rychlé integraci.

„Spojené státy upřednostňovaly projekty Šestky před britským atlantickým systémem. Nejprve musí vzniknout společný trh a teprve následně mohou začít jednání s Británií. V opačném případě může Londýn přespříliš oslabit nově vzniklý útvar. ... Ve skutečnosti by se Británie měla připojit k Šestce pouze v případě až bude připravená přijmout nadnárodní spolupráci a konečný cíl nějaké verze evropské federace.“⁴¹

Závěrem lze říct, že Spojené státy hrály nezastupitelnou roli v oblasti integrace Západní Evropy zejména v prvních poválečných letech. Po vzniku ESUO už vývoj evropské integrace probíhal více v režii západoevropských států. Přesto ale Washington

³⁹ RUGGIE, J. (1997), op. cit., s. 106

⁴⁰ FIDLER, J., MAREŠ, P. (1997), s. 79

⁴¹ LUNDESTAD, G. (1998), s. 51-52

pohlížel v tomto období na Západní Evropu jako na spojence, který bezpodmínečně sdílí zájmy USA.

Skutečným cílem Spojených států na počátku studené války bylo jednoznačně posílení Západní Evropy, jak ekonomicky, tak i vojensky. V otázce politické síly už ale byl Washington zdrženlivější. „*V době Eisenhowera a také v době Kennedyho najdeme zmínky o integrované Evropě reprezentující „třetí sílu“.* Nicméně většina těchto zmínek jednoduše vyjadřovala to, že sjednocená Evropa může být třetím důležitým aktérem v mezinárodní politice ... Téměř nikdy ale ve smyslu nezávislé jednotky stojící uprostřed mezi dvěma existujícími velmocemi ...“⁴² Například Eisenhower se vyjadřoval o Západní Evropě pouze jako o třetí síle podporující Spojené státy na cestě k zajištění míru svobodnému světu. Různé další zmínky o kulturních a jiných neformálních vazbách mezi Spojenými státy a Západní Evropou nebyly výjimkou.

Ačkoli byly zpočátku USA zklamané z tempa jakým evropské sjednocování probíhalo, většina cílů, kterých chtěly Spojené státy těsně po válce dosáhnout, byla alespoň částečně splněna. Prvním přáním Washingtonu bylo rozšíření amerického modelu volného trhu, demokracie a federalismu. Vytvoření sjednoceného trhu se stalo cílem nově vzniklých Evropských společenství, která měla přesný harmonogram implementace společného trhu a sjednocování vnějších cel. Rozčarování Washingtonu ale přicházelo zejména kvůli protekcionistické společné zemědělské politice. V ekonomických otázkách bylo mnoho ponecháno k dalšímu jednání.

Následujícím cílem Spojených států bylo zadržování SSSR. Tento cíl evropská a atlantická integrace v této etapě vývoje bezesporu splňovala. Byla podepsána Severoatlantická smlouva, která dala vzniknout NATO, tedy organizaci, která ve své zakládací smlouvě sice neměla explicitně napsáno, že je organizací vzniklou na obranu proti SSSR, ale tuto funkci bezesporu plně naplňovala. NATO se stalo zárukou bezpečnosti v Evropě.

Zvolená cesta integrace a začlenění západního Německa do NATO pak plně uskutečnily nejdůležitější cíl Trumanovy administrativy, kterým bylo zapojení západního Německa do procesu integrace a využití jeho zdrojů pro stabilizaci situace v Západní Evropě.

---

⁴²LUNDESTAD, G. (1998), s. 55

50. a počátek 60. let by se daly označit za vesměs pozitivní jak pro Západní Evropu, tak pro Spojené státy. Evropská integrace se prohlubovala, ekonomiky rostly a situace se celkově stabilizovala. Určitým negativem mohlo být pro Spojené státy to, že Západní Evropa požadovala od Spojených států takové převzetí zodpovědnosti za vývoj zejména v bezpečnostních otázkách Evropy, že to pro USA bylo na hranici únosnosti a nejspíš i ve větší míře než by si byl Washington přál.

Západní Evropa v těchto letech neaspirovala na pozici konkurenta – jakési třetí síly na mezinárodní scéně a navíc „... evropské vlády nechtěly nést riziko, utrácet prostředky, a ani vyřešit národní rozdílnosti, což by vedlo ke vzniku nezávislé třetí síly. Politická existence v rámci Amerického velmocenského systému a bipolárního světa byla přijatelnější variantou.“⁴³

---

⁴³ IKENBERY, J. (1989), op. cit., s. 394

2.0. Charles de Gaulle a Washington

2.1. Definice cílů

Následující kapitola se bude týkat období 60. let, které přineslo postupnou změnu do vztahů mezi USA a Evropskými společenstvími. Víze nového francouzského prezidenta de Gaulla se rozcházela zejména s přáními Spojených států. Této kapitole nebude dominovat postava jednoho amerického prezidenta, naopak, většina klíčových událostí se bude týkat francouzského prezidenta Charlese de Gaulla, jehož funkční období zasahuje do vlády čtyř amerických prezidentů – Eisenhowera, Kennedyho, Johnsona a Nixona. Charles de Gaulle po svém nástupu do funkce prezidenta v roce 1958 přinesl velkou změnu do vztahů mezi Západní Evropou a Spojenými státy. I když zde existovaly francouzské snahy po větší nezávislosti i před nástupem de Gaulla do úřadu, teprve s de Gaullem přišlo úsilí a hlavně odhodlání realizovat sebevědomou francouzskou politiku často bezohledně jdoucí proti zájmům Spojených států a spojenců.

Spojené státy v čele s prezidentem Eisenhowerem změnu na postu francouzského prezidenta přivítaly. USA v de Gaullovi viděly silnou osobnost, která předejde krizím, které nebyly v období Čtvrté republiky ve Francii výjimkou. „...*pokud by de Gaulle neuspěl, jeho nejpravděpodobnějším následovníkem by se stal někdo z krajní pravice, což by mohlo způsobit dlouhotrvající období vážných nepokojů a možná i občanské války s dalekosáhlými důsledky pro pozici Francie v Evropě a NATO.*“⁴⁴ Z Francie se tak v očích Washingtonu měl stát silnější spojenec. Budoucí události ale ukázaly, jak se tento předpoklad minul s realitou.

Kořeny pozdějších rozdílů mezi francouzským přáním na rozložení sil v Západní Evropě a přáními Spojených států najdeme v koncepčních odlišnostech mezi přístupy Francie a USA. Hned na počátku de Gaullova prezidentského období se objevily tři momenty, které utvrdily de Gaulla ve správnosti jeho rozhodnutí prosazovat emancipovanou politiku vůči USA. Prvním konfliktním místem byla otázka kolonií (a to nejen francouzských). Spojené státy vystupovaly proti samotnému principu koloniální nadvlády a navíc „...*se obávaly, že snaha udržet koloniální systém by*

---

⁴⁴ LUNDESTAD, G. (1998), s. 59

v kontextu studené války mohla vehnat protizápadně naladěné rozvojové země do náručí Sovětského svazu.⁴⁵

Další zkušeností Francie, která ovlivnila mnohé pozdější postoje Charlese de Gaulla vůči USA, byla Suezské krize.⁴⁶ Francie si z této pro sebe neúspěšné akce odnesla ujištění, že větší nezávislost na USA je správná. V očích prezidenta de Gaulla Francie ztratila jistotu, že ji Spojené státy podpoří v obraně jejích primárních zájmů.

A konečně třetím rozporem mezi Francií a USA byl přístup USA k otázce jaderných zbraní. V duchu McMahonova zákona Spojené státy neposkytovaly informace o svém jaderném programu třetím zemím. A to ani spojencům. Washington chtěl tímto krokem dosáhnout toho, aby jaderné zbraně vlastnilo co nejméně evropských spojenců. Čím menší počet států bude vlastnit jaderné zbraně, tím větší vliv budou mít Spojené státy na společnou obranu, ale i další oblasti, které Washington považoval za důležité (ekonomická otevřenost vůči zemím mimo ES, politická integrace, vstup VB do ES, ...)

Události konce 50. let vyvolaly ve Francii dojem, že Spojené státy nebudou v budoucnu tak důvěryhodným obráncem Západní Evropy.⁴⁷ Navíc roku 1958 vznikl dodatek McMahonova zákona, který umožnil Velké Británii sdílet informace a spolupracovat s USA na jaderném programu. USA tímto na oplátku získaly možnost používat britské základny pro své ponorky s jadernými zbraněmi.⁴⁸ Tyto důvody vedly k urychlení rozvoje vlastních francouzských jaderných zbraní a postoje Paříže se začaly výrazně lišit od postojů Washingtonu.

Ještě na počátku roku 1961 „*nastupující Kennedyho administrativa zopakovala důraz na otevřený atlantický systém: ministerstvo zahraničí v zásadě podporuje jakoukoli budoucí spolupráci Šestky v politické oblasti, ale i dalších oblastech, které posílí a upevní NATO.*“⁴⁹ V červnu roku 1961 ale Charles de Gaulle přestavil J. F. Kennedymu svou vizi uspořádání v Západní Evropě, která měla redefinovat systém zajišťování bezpečnosti v Evropě. „*Spojené státy by měly vytvořit zálohu nebo jakýsi*

⁴⁵ LUŇÁK, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, 1997, s. 148

⁴⁶ Spojené státy nepodpořili roku 1956 francouzsko-britsko-izraelskou akci proti egyptskému prezidentu Násirovi, který se rozhodl znárodnit Společnost Suezského průplavu.

⁴⁷ Roku 1957 vyslal SSSR na oběžnou dráhu první satelit Sputnik, čímž chtěl také dokázat, že je schopný zasáhnout území vzdálené až 6000 km, tedy i USA. Tato událost znamenala konec americké nezranitelnosti a v myslích Evropanů vyvolal pochybnosti o případném americkém zásahu na obranu Evropanů.

⁴⁸ LUŇÁK, P. (1997), s. 164

⁴⁹ LUNDESTAD, G. (1998), s. 60-61

*arzenál, který Evropané mohou použít v případě potřeby... de Gaulle chtěl aby Spojené státy byly garantem a útočištěm pro Západní Evropu a zároveň chtěl omezit vliv Spojených států jak nejvíce to bylo možné.*⁵⁰

V oblasti vojenské a strategické v Západní Evropě sílily pochybnosti o doktríně masivní odvety, která byla uplatňovaná od roku 1954. Prezident de Gaulle si uvědomoval, že pokud by byla aplikovaná na konkrétní ohrožení bezpečnosti v Západní Evropě, tak by měla pro Evropu jednoznačně zničující dopad. Jako odpověď na útok ze SSSR by, buď došlo ke zničujícímu použití jaderných zbraní, a nebo by USA v zájmu předejití takovému jadernému konfliktu nechaly Západní Evropu padnout do rukou SSSR. Charles de Gaulle si uvědomoval jaká rizika se na Západní Evropu skrze tuto doktrínu vztahují a rozhodl se tuto situaci změnit. De Gaulle začal postupně stahovat vojska ze společného velení NATO a rozhodl se aktivně pokračovat ve vývoji vlastních jaderných zbraních, které měly ochránit Francii v případě nečinnosti USA.

I prezident Kennedy si uvědomoval nedostatky doktríny masivní odvety a rozhodl se dosavadní přístup USA změnit.⁵¹ Přišel s novou doktrínou pružné odvety. *„Konflikt omezený na Starý kontinent a vedený konvenčními prostředky měl být podle Američanů představitelný stejně jako americká účast v něm, a byl by tak odpovědí na dilema nastolené nedůvěryhodnou doktrínou masivní odvety.*⁵² Přesto ale ani tato nová doktrína nepřinutila francouzského prezidenta k odklonu od nových integračních snah směřujících k samostatnějšímu evropskému obrannému systému.

V kontextu vyvíjejících se ES John F. Kennedy stále podporoval vznik nadnárodního společenství a zejména liberalizaci obchodu s ostatními svobodnými a demokratickými státy spadajícími do atlantického společenství. V duchu svého Skvělého plánu, který byl představen v červenci roku 1962, se atlantické společenství mělo stát centrem svobodného světa. Ministr zahraničí Dean Rusk roku 1962 pronesl... *„Západní Evropa, bude-li skutečně sjednocena, a Severoatlantická aliance ... budou průsečíkem speciálních vztahů objímajících celý svět, ať už skrze naše vztahy s Latinskou Amerikou a tichomořskými zeměmi, britské pouto k zemím Commonwealthu či francouzským vztahem s frankofonními zeměmi. Také Německo navazuje zajímavé*

⁵⁰ LUNDESTAD, G. (2003), s. 117

⁵¹ Prezident Truman kladl důraz na konvenční zbrojení a prezident Eisenhower zase na jaderné zbraně.

⁵² LUŇÁK, P. (1997), s. 170

vztahy.“⁵³ Kennedyho administrativa kladla důraz na spolupráci Atlantického společenství v chudých oblastech světa s cílem hospodářské pomoci.

Již od dob prezidenta Eisenhowera USA podporovaly zapojení Velké Británie do procesu evropského sjednocování. Velká Británie měla v tomto procesu (a v širším kontextu i v celé Západní Evropě) předcházet a vyvažovat potencionální spory mezi Francií a SRN. V duchu pokračování této politiky se Spojené státy rozhodly podporovat Velkou Británii a její žádost o vstup do Evropského hospodářského společenství, kterou podala roku 1961. Zároveň ale prezident Kennedy zdůrazňoval, že vstupem Velké Británie by nemělo dojít k oslabení a rozmělnění integrace. Kennedy doufal, že členství Velké Británie v EHS povede k posílení atlantického svazku a zdůraznění blízkosti Západní Evropy a USA. Úředníci Kennedyho administrativy usilovali o přijetí Velké Británie do ES a tvrdili „... že pokud Anglie vstoupí do Evropy, rozšíří to zdání zvláštního vztahu a potom budeme mít zvláštní vztahy s celou Evropou“⁵⁴ V tomto momentě se prezident Kennedy posunul o kousek dál než prezident Eisenhower směrem k větší podpoře členství Velké Británie v EHS. Eisenhower se obával, že Velká Británie by výrazně oslabil proces hlubší integrace směrem k nadnárodní formě Evropských společenství.

Posledním, ale ne méně důležitým cílem Spojených států, bylo snižování americké zátěže, a to jak v Evropě, tak i ve světě. Evropští spojenci USA se měli spolupodílet na závazcích, které pro USA plynuly z velmocenského postavení. Po úspěšné stabilizaci Západní Evropy a ekonomickém rozvoji, který proběhl díky poválečné ekonomické konjunktúře a evropskému sjednocení, se Washington domníval, že by i Západní Evropa měla přispět svým dílem na svou vlastní obranu a pomoci chudým zemím ve světě. Kongres USA tlačil na snižování počtu vojsk v Evropě (zejména v SRN), což spolu s postojem USA v berlínské krizi vedlo Německo k příklonu na stranu de Gaulla a jeho projektu nazvaného Fouchetův plán. Tento postoj se ale rozcházel se zájmy USA. Washington sice i nadále usiloval o silnou Evropu, zároveň ale počítal se silným postavením Severoatlantické aliance v Západní Evropě.

---

⁵³ LUŇÁK, P. (1997), s. 172

⁵⁴ COSTIGLIOLA, Frank, *Kennedy, the European Allies, and the Failure to Consult*. Political Science Quarterly 1995, Vol. 110, No. 1, s. 111

V souvislosti s touto politikou shrnul J. Robert Schaetzel⁵⁵ východiska Washingtonu týkající se atlantického partnerství. Podle něho by atlantický systém měl vést k rozvoji a růstu ekonomik USA a Západní Evropy a také k podpoře méně rozvinutých nekomunistických států. *„Naše národní zájmy s ohledem na Evropské společenství jsou 1) zachování naší bezpečnosti 2) zachování síly naší ekonomiky a 3) spravedlivé rozdělení zátěže plynoucí z pomoci méně rozvinutým oblastem světa ...“*⁵⁶ Dále by podle Schaetzela měly být atlantické vztahy takové, aby podporovaly nebo minimálně nepoškozovaly americké globální zájmy.

Cílem americké vlády v období příchodu prezidenta de Gaulla bylo zejména změna americké obranné doktríny, která měla vést k uklidnění evropských obav o bezpečnost Evropy. Nová obranná doktrína měla Evropany (a hlavně prezidenta de Gaulla) ujistit, že jejich obrana v případě napadení ze strany SSSR bude zajištěná. Záměrem bylo také odrazení západoevropských států v budování obranných struktur mimo rámec NATO.

V otázce podoby ES měly USA zájem na utváření nadnárodní podoby ES a rozšíření členské základny o Velkou Británii. V oblasti ekonomické chtěly USA dosáhnout větší účasti států ES na zajišťování vlastní obrany v rámci struktur NATO a na podpoře demokratických zemí třetího světa.

---

⁵⁵ V Kennedyho administrativě zastával post zástupce ministra zahraničí pro evropské záležitosti a později v Johnsonově a Nixonově administrativě byl ambasadorem Spojených států u Evropských společenství.

⁵⁶ MERCHANT, L. (1963), op. cit., s. 615

2.2. Procesy a výsledky

Následující kapitola se bude zabývat tím, jakým způsobem se Spojené státy snažily uplatňovat svůj vliv na vývoj integrace ES v období vlády prezidenta de Gaulla ve Francii. Tato kapitola bude vnitřně členěna na tři tématické části. První část se bude zabývat evropskou bezpečností, následujícím okruhem bude podoba ES (členství, instituce, samostatnost) a snaha USA ji ovlivňovat, a závěrečná část se bude zabývat ekonomickými zájmy USA v ES.

Jak jsem již v předcházející kapitole nastínila, s nástupem Charlese de Gaulla přišla také snaha o získání většího vlivu na vývoj událostí v Západní Evropě. Zároveň se Francie ztělesněná de Gaullem odvrátila od snah svých předchůdců o co nejužší nadnárodní integraci a cílem Francie teď bylo získání výsostného postavení evropské velmoci a spolupráce evropských států v mezinárodních otázkách. Mocenské ambice francouzského prezidenta de Gaulla se projevily už v roce jeho nástupu do úřadu, kdy přišel Charles de Gaulle s návrhem na vznik triumvirátu, který by spojoval Francii, Spojené státy a Velkou Británii za účelem rozhodování o klíčových otázkách bezpečnosti Západu. Toto uskupení mělo ambice ale i mnohem větší „*Novému orgánu měly být svěřeny politické a strategické otázky světového významu... Měl by také být zodpovědný za organizaci obrany, pokud by to bylo vhodné, v takových oblastech, jako je Arktida, Pacifik a Indický oceán, ...*“⁵⁷

Tento návrh ale sám de Gaulle později označil za účelový. De Gaulle chtěl tímto krokem získat prostor pro další a částečně i realističtější kroky směrem k ustavení vůdčí role Francie v Západní Evropě. Charles de Gaulle tušil, že Spojené státy i Velká Británie tento návrh odmítnou.

*„Ve skutečnosti v lednu 1963 de Gaulle řekl jednomu ze svých ministrů, Alanovi Peyrefittovi, že memorandum z roku 1958 bylo zamýšleno jako diplomatický nástroj. „Musel jsem najít cestu, jak opustit NATO, získat zpět svobodu, které se Čtvrtá republika vzdala. A proto jsem žádal nemožné.“ Když Spojené státy a Velká Británie odmítla dát mu nemožné, de Gaulle byl volný a mohl najít vlastní řešení.“*⁵⁸

⁵⁷ FIDLER, J., MAREŠ, P. (1997), s. 133

⁵⁸ LUNDESTAD, G. (2003), s. 116

De Gaulle byl ale uměřený v pohledu na celkovou roli Spojených států. Jeho opravdovým cílem nebylo přimět USA k úplnému odchodu z Evropy. De Gaulle chtěl postupem času převzít v Západní Evropě funkci, jakou zastávaly USA.

Pověstnou poslední kapkou byla pro de Gaulla Dohoda z Nassau, která byla podepsaná 18. prosince 1962 na Bahamách. Harold Macmillan a John F. Kennedy stvrdili svými podpisy dohodu, na základě které USA poskytly Velké Británii rakety schopné nést jadernou nálož, a na oplátku si USA pronajaly jaderné ponorky ve Skotsku. Tato dohoda byla z části i výsledkem přátelských vztahů mezi prezidentem Kennedym a premiérem Macmillanem. Charles de Gaulle toto jednání považoval jen za další projev zvláštního vztahu VB a USA.

Prezident Kennedy a prezident de Gaulle se poprvé a naposledy sešli v červnu 1961. Na této schůzce se výrazně neshodly v otázce jaderné strategie v rámci NATO. USA nesouhlasily s vlastním francouzským jaderným programem. Pokud měla být efektivně uplatňována doktrína pružné odvety, která umožňovala odstupňované použití nukleárních zbraní, bylo potřeba, aby nukleární zbraně podléhaly centrální kontrole. „*Proti samostatným francouzským nukleárním zbraním byl zejména ministr obrany Robert McNamara, jehož doktrína pružné odvety vyžadovala centrální řízení (ve Washingtonu, samozřejmě) západních nukleárních zbraní... jakákoli nezávislá nukleární zbraň-britská, francouzská nebo evropská-byla nebezpečná.*“⁵⁹ Proto prezident Kennedy přišel s návrhem na vytvoření Mnohostranné jaderné síly (MLF), který by integroval jaderné síly pod velením NATO.⁶⁰

Tento projekt plánoval vytvořit flotilu lodí, které by byly vybavené raketami nesoucími jaderné zbraně a spadaly by pod velení NATO. Tím by došlo k zahrnutí zemí Západní Evropy do jaderné obrany. Zároveň by tento projekt byl odpovědí na sovětskou hrozbu raket střední dráhy doletu namířených na Západní Evropu.⁶¹

Význam vlastnictví jaderných zbraní byl pro jednotlivé země Západní Evropy klíčový. Charles de Gaulle došel k názoru, že pokud má Francie hrát roli evropské velmoci, musí mít vlastní jaderné zbraně, a proto odmítl jednat o konceptu MLF. „*Pokud by Američané získali funkce vojenských velitelů, tak by se kolektivní síla pro*

---

⁵⁹ COSTIGLIOLA, F. (1995), op. cit., s. 112

⁶⁰ KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie (Od Richelieua k pádu Berlínské zdi)*. Praha: Prostor, 1999, s. 638

⁶¹ LUNDESTAD, G. (1998), s. 75-76

*Evropany rovnala umístění jejich kontingentů pod velení cizinců.*⁶² Z pohledu USA měl projekt MLF ještě jeden rozměr. Jejím cílem bylo také pevněji spojit Británii s kontinentem a omezit vliv de Gaullových útoků na pozici USA v Západní Evropě. MLF „...zvýší náš vliv v Evropě a poskytne nám cestu, jak řídit NATO a udržet ho silné, Kennedy pronesl před Národní Bezpečnostní Radou.“⁶³ Zároveň chtěly Spojené tímto projektem dosáhnout vyřešení přístupu západního Německa k jaderným zbraním.

Jednání o tomto projektu bylo nakonec roku 1964 zastaveno, protože Francie vyjádřila jednoznačný nesouhlas a Velké Británie se k projektu postavila spíše vlažně. Z pohledu Francie a Velké Británie byla jasným nedostatkem tohoto projektu skutečnost, že by Spojené státy disponovaly právem veta na použití těchto sil a Velká Británie a Francie by tak ztratily možnost samostatného rozhodování o svém jaderném potenciálu. Neúspěchem Multilaterální jaderné síly byly zklamány zejména západní Německo a Itálie, které neměly příležitost získat přístup k jaderným silám jiným způsobem.⁶⁴

V souvislosti s tímto vývojem se jako reakce dostavilo varování z USA, aby se Západní Evropa nesnažila postavit do pozice třetí síly mezi USA a Sovětským svazem. Tento postoj Evropy by z pohledu USA posílil Sovětský svaz a ohrozil jednotu a bezpečnost USA a Západní Evropy.

Typickým znakem celého de Gaullova funkčního období byla snaha získat stále větší míru nezávislosti – zejména vojenské. Pokračováním de Gaullových snah po výsádním postavení bylo vystoupení z vojenských struktur NATO. 7. března 1966 oznámil že Francie „obnovuje svou plnou suverenitu na svém území, která je v současné době narušena přítomností cizích spojeneckých vojsk a využíváním jejího vzdušného prostoru, a hodlá ukončit svou účast v integrovaných strukturách NATO“⁶⁵ Tento akt byl Spojenými státy v čele s prezidentem Johnsonem navenek přijat vcelku chladně a bez bouřlivých emocí. „Požádal nás, abychom vypadli z Francie. Well, vypadneme tedy z Francie, prohlašoval s texaskou lakoničností Johnson. ...Dle Johnsonova názoru (jistě

---

⁶² HOFFMANN, Stanley, *De Gaulle, Europe, and Atlantic Alliance*. International Organization 1964, Vol. 18, No. 1, s. 7

⁶³ COSTIGLIOLA, F. (1995), op. cit., s. 111

⁶⁴ LUŇÁK, P. (1997), s. 196

⁶⁵ LUŇÁK, P. (1997), s. 199

správného) by tvrdohlavý Francouz nezměnil svůj postoj, ani kdyby odpověď Washingtonu byla sebetvrďší.⁶⁶

Fakticky to ale pro NATO příliš velký šok nebyl. Francouzské jednotky na území SRN zůstaly, jen už nebyly pod přímým velením NATO a navíc byla uzavřena dohoda mezi USA a Francií, která stvrzovala francouzskou spolupráci se Spojenými státy v případě vypuknutí války.

Washington tuto zprávu přijal relativně klidně také proto, že byl v těchto letech více angažován ve válce ve Vietnamu než v dění v Západní Evropě. Navíc již o několik let zpátky byla relativně vyřešena otázka Berlína, který byl definitivně rozdělen berlínskou zdí v srpnu 1961 a Francie vyvinula v 60. letech svoje vlastní jaderné zbraně schopné nasazení v akci od roku 1969. Prezident Johnson připustil, že po znovuzvolení de Gaulla prezidentem Francie na dalších sedm let, bylo postavení staronového prezidenta silné, a tak nemělo smysl se proti rozhodnutím de Gaulla příliš stavět. Ale tím hlavním důvodem proč se USA mírnily v projevech nesouhlasu s tímto krokem bylo to, že ostatní členové NATO v čele se Německem stvrdily svoje členství v NATO. „...odchod Francie z vojenských struktur NATO překvapivě zjednodušil spolupráci mezi ostatními členy. V prosinci 1966 NATO vytvořilo Výbor pro jaderné plánování, kde mohly Spojené státy méně formálně projednávat jadernou strategii, včetně malých států.“⁶⁷

Velkým úspěchem Spojených států a zdůrazněním jejich klíčové role v Západní Evropě bylo přijetí Harmelovy zprávy v prosinci roku 1967 v NATO. Harmelova zpráva fakticky stvrdila vedoucí roli USA v procesu détente a zmenšila význam Francie v této otázce. V jednom ze svých článků tvrdila, že jakékoli rozpory uvnitř Aliance v otázce přístupu k uvolnění s Východem jsou vyloučené.

*„Vojenská bezpečnost a politika détente nejsou protichůdné, ale doplňují se. ...Cesta k míru a stabilitě v Evropě leží zejména na využívání Aliance konstruktivně v zájmu détente. Účast SSSR a USA bude klíčová pro vyřešení evropských politických problémů. ... Zmírňování napětí není naším konečným cílem, ale je to součástí dlouhodobého procesu rozvíjení lepších vztahů a pomoci v rozvíjení evropského usmířování.“*⁶⁸

⁶⁶ FIDLER J., MAREŠ P. (1997), s. 137

⁶⁷ LUNDESTAD, G. (2003), s. 130

⁶⁸ *The Future Tasks of the Alliance* („The Harmel Report“), Brusel, 13.-14. prosince 1967, <<http://www.nato.int/docu/basicxt/b671213a.htm>>, staženo 24.4.2007

Ačkoli Francie vyjádřila svůj souhlas s tímto přístupem NATO, nebyla s Harmelovou zprávou spokojena, protože Francie sama chtěla hrát roli klíčového vyjednavče se SSSR. Kdyby ale de Gaulle odmítl tento dokument podepsat, popřel by tím svoji vlastní politiku.

Po oblasti vojenské, která se zabývala bezpečností Evropy, se pozornost amerických administrativ soustředila také na vnitřní uspořádání ES. V období, kdy byl prezidentem Charles de Gaulle, se jednalo zejména o otázce členství Velké Británie v EHS a také o tzv. Fouchetově plánu.

USA, které přišly se svým Skvělým plánem, se lišily od Francie v názorech na samotnou podstatu integrace, kdy de Gaulle „*chtěl vidět NATO jako volné seskupení států, a Evropská společenství jako uzavřenou entitu s volnou politickou formou, ale vedenou Francií, a schopnou jednat nezávisle za stejných podmínek jak se Sovětským svazem tak se Spojenými státy.*“⁶⁹ Kennedy naopak usiloval o to, aby se Západní Evropa co nejvíce otevřela vůči zemím mimo evropská společenství. Ve svém projevu ve Philadelphii 4. července 1962 Kennedy pronesl: „*Věříme, že sjednocená Evropa bude schopná hrát důležitější roli ve společné obraně, v pomoci chudším zemím, že se připojí ke Spojeným státům a ostatním ve snižování obchodních bariér... a že bude rozvíjet koordinované postoje v politických, ekonomických a diplomatických oblastech.*“⁷⁰

Více vlivu a nezávislosti jak v ES tak i v oblasti mezinárodních vztahů chtěla Francie získat prostřednictvím tzv. Fouchetova plánu.⁷¹ Prezident Kennedy Fouchetův plán zprvu podporoval. Ve skutečnosti však Kennedy spoléhal také na zbylých pět členů Evropského společenství. Doufal, že oni sami budou vyvažovat de Gaullovy snahy po utváření nových struktur nad rámec současných ES a NATO.⁷²

Jednání o tomto plánu probíhala od roku 1961 do roku 1963 a během těchto let vznikly dvě verze Fouchetova plánu. Charles de Gaulle již roku 1962 přepracoval první verzi návrhu Fouchetova plánu a vypustil z něj jakékoli zmínky o NATO. Po tomto kroku už byl Washington mnohem méně nakloněný tomuto plánu než v jeho počátcích.

---

⁶⁹ MERCHANT, L. (1963), op. cit., s. 619

⁷⁰ *Speech by John F. Kennedy* (Philadelphia, 4 July 1962), <<http://www.ena.lu/mce.cmf>>, staženo 10.4.2007

⁷¹ Fouchetův plán neboli Návrh smlouvy o Evropské politické unii chtěl dosáhnout častějšího setkávání ministrů zahraničních věcí členů EHS s cílem posílení spolupráce v zahraničních a obranných otázkách s cílem větší nezávislosti Evropských společenství. Měl fungovat na principu mezivládní konference.

⁷² LUNDESTAD, G. (2003), s. 121

V závěru jednání USA konstatovaly, že „*Fouchetův plán je v rozporu s plánem pravé integrace, kterou Spojené státy dlouho podporují.*“⁷³

Fouchetův plán byl roku 1963 členskými státy Evropských společenství odmítnut. Belgii a Nizozemí, stejně jako USA, vadilo, že Fouchetův plán nestaví na strukturách ES. Tyto státy usilovaly o to, aby k jednáním byla přizvána Velká Británie, a aby role NATO v Západní Evropě byla potvrzena.

„...ostatní členské státy se obávaly, že by Fouchetův plán mohl posílit postavení Francie a vést ke snížení možnosti její kontroly zbývajících členy... Důvodem obav bylo také možné oslabení stávajících vazeb uvnitř NATO a v neposlední řadě možný negativní vliv přílišné francouzské dominance na setrvání amerických vojenských sil v Evropě.“⁷⁴

Všechny tyto námitky vedly k tomu, že Fouchetův plán byl zamítnut a atlantický systém nebyl oslaben. De Gaulle chtěl i přes tento neúspěch uzavřít navrhovanou smlouvu o Evropské politické unii alespoň s Německem.⁷⁵

Další postup Washingtonu se tedy logicky soustředil na pozici SRN k francouzským plánům na uspořádání v Západní Evropě. Kennedyho cílem bylo ukázat de Gaullovi, že západní Německo se k jeho plánům nepřidá, čímž bude de Gaulle nucen přehodnotit své plány na uspořádání v Západní Evropě. De Gaulle se ale soustředil na jednání s Německem o francouzsko-německé smlouvě. Původně o této plánované smlouvě Washington věděl, ale ve světle nových souvislostí to vypadalo jako soupeření francouzské a americké vize budoucí integrace Západní Evropy.⁷⁶ „*Vláda pohrozila, že zruší bezpečnostní záruku Západnímu Německu proti Sovětům, a trvala na tom, aby Bundestag ke smlouvě přidal preambuli, jež bude potvrzovat, že atlantický vztah Bonnu ke Spojeným státům a NATO je nadřazen závazkům vůči Paříži.*“⁷⁷ Neopomněl také připomenout, že to byly právě Spojené státy, které odmítly francouzský návrh na vznik direktorátu Francie, Velké Británie a USA, čímž bránily zájmy západního Německa.

Záměrem Washingtonu se stala modifikace francouzsko-německé smlouvy ve smyslu zdůraznění loajálnosti vůči USA a NATO. Podepsaná smlouva se nakonec pro Francii stala vesměs bezcennou, protože USA prosadila její „*doplnění o preambuli, která zvýraznila zvláštní zahraničněpolitické zájmy Spolkové republiky jako posílení*

⁷³ LUNDESTAD, G. (1998), s. 64

⁷⁴ FIALA P., PITROVÁ M. (2003), s. 78

⁷⁵ LUŇÁK, P. (1997), s. 193

⁷⁶ LUNDESTAD, G. (1998), s. 68

⁷⁷ LAYNE, Christopher, *Amerika jako evropský hegemon*. Střední Evropa 2003, Vol. 19, No. 118, s. 69

*společné obrany v rámci Severoatlantické aliance, znovusjednocení Německa a pokračování evropské integrace za účasti Velké Británie.*⁷⁸ Tímto došlo z pohledu Francie téměř k znehodnocení smlouvy. Adenauer byl USA donucen si uvědomit, že Spojené státy byly tím, kdo zajišťoval bezpečnost v západním Německu. „*At' již byly výhrady německých představitelů k jednotlivým aspektům americké politiky jakékoli, nijak se jim nechtělo čelit sovětskému svazu pouze s francouzskou podporou.*“⁷⁹

Zároveň ale tento nutný zásah Washingtonu v zájmu ochrany svých zájmů na evropském kontinentě vyvolal na straně USA pochybnosti o západním Německu. Novou „strategii“ Washingtonu nastínil americký velvyslanec ve Velké Británii David Bruce „*Naše taktika s ohledem na Francii musí být poskytnutí protiváhy, ne zaměřené proti Francii, ale zaměřené na oprávněné ambice Evropy. Možnost připojení Francie k těmto snahám musí ale stále zůstat otevřená. ...Washington musí usilovat o posilování nástrojů partnerství mezi Evropou a USA, např. NATO a OECD, a zároveň podporovat proces evropské integrace.*“⁸⁰

Dalším důležitým cílem prezidenta Kennedyho byla podpora členství Velké Británie v EHS. Členství Velké Británie v EHS by z pohledu USA vyvážilo francouzské mocenské ambice a zároveň přispělo k větší liberalizaci obchodu. Opět zde ale byla Francie s prezidentem de Gaullem, která měla pocit, že vstupem Velké Británie do Evropského hospodářského společenství by došlo k zdůraznění britsko-amerických vztahů, a že by Velká Británie aspirovala na vůdčí sílu v evropském sjednocování, zatímco zmiňovanou velmocí v Západní Evropě se chtěla stát Francie.

Pro-britská rétorika popouzela prezidenta de Gaulla, protože v něm vyvolávala pocit, že vstupem Velké Británie do EHS by byla ještě více posílena role USA v Evropě. De Gaulle řekl: „*Kdyby Anglie vstoupila do Společenství, znamenalo by to ve skutečnosti jeho proměnu v kolosální atlantické společenství pod americkou nadvládou a vedením, které by evropské společenství rychle pohltilo.*“⁸¹ Proto došla administrativa prezidenta Kennedyho postupně k závěru, že v zájmu podpory vstupu Velké Británie do EHS zmírní USA rétoriku ve smyslu posilování zvláštního vztahu VB a USA, která popouzela zejména Francii. Prezident Kennedy věřil, že vstupem Velké Británie do ES dojde k posílení atlantické orientace uvnitř ES. De Gaulle nenechal tímto přístupem

⁷⁸ LUŇÁK, P. (1997), s. 193

⁷⁹ KISSINGER, H. (1999), s. 643

⁸⁰ LUNDESTAD, G. (1998), s. 71

⁸¹ FIALA P., PITROVÁ M. (2003), s. 82

přesvědčit a byl silně proti vstupu Velké Británie do EHS. Britsko-americká dohoda z Nassau vstřícnému postoji Francie příliš nepomohla. „...*jak Američané, tak ani Britové nevypadali na to, že by si uvědomovali, že tato dohoda... pravděpodobně Británii uzavřela společný trh.*“⁸² Tato dohoda byl jeden z posledních důvodů pro francouzské veto britského členství v EHS v lednu 1963. „*Jako žák Richelieuův měl pocit (de Gaulle), že vstup Britů by ohrozil dominantní úlohu Francie v Evropském společenství, a to jak v důsledku váhy Velké Británie, tak pro její spřízněnost se Spojenými státy.*“⁸³ Prezident de Gaulle řekl na konferenci ze 14. ledna 1963, že širší Evropské společenství by „*nakonec vedlo k obrovskému atlantickému společenství pod americkým vedením a závislostí, které by rychle pohltilo evropské společenství.*“⁸⁴

Washington i nadále podporoval vstup Velké Británie do EHS. Roku 1967 Wilsonova vláda podruhé zažádala o členství v EHS a ještě před tímto krokem „*prezident Johnson řekl premiérovi Wilsonovi že pokud přijde na něco, co by usnadnilo cestu VB do EHS, ať neváhá mu to sdělit.*“⁸⁵ Prezident de Gaulle zaujal ale opět stejně odmítavé stanovisko. Ani poté USA nepřestaly vstup Velké Británie podporovat, ale bylo jasné, že momentálně není tento cíl uskutečnitelný.

Poslední důležitou oblastí, kterou se budu v souvislosti se Spojenými státy v 60. letech zabývat je oblast ekonomických zájmů USA. Nákladná politika světové velmoci se musela odrazit i na hospodářství Spojených států. „*V období let 1963-1973 import Spojených států, dosavadního motoru světového hospodářství, vzrostl o 114 %, zatímco export pouze o 64 %. V první polovině roku 1971 obchodní bilance Spojených států sklouzla poprvé od roku 1894 do schodku.*“⁸⁶ Proto se Spojené státy snažily prolomit evropský protekcionismus. Pro Washington byly v ekonomické oblasti klíčové dvě věci. První byla Společná zemědělská politika, u které USA doufaly, že nebude uvedena v platnost. Druhým cílem, na který se USA soustředily, byla otázka kolonií a jejich vztahu s Evropským hospodářským společenství. Ani jedna z těchto otázek nebyla vyřešena ke spokojenosti USA, a tak začala první obchodní válka mezi Západní Evropou a USA, která se projevovala vzájemným zvyšováním cel na konkrétní druhy zboží. V letech 1962-1966 EHS přijalo několik protekcionistických opatření, která

⁸² HOFFMANN, S. (1964), op. cit., s. 13

⁸³ KISSINGER, H. (1999), s. 641

⁸⁴ *Press conference by President de Gaulle*, Assembly of WEU, The political year in Europe, 1963, <http://aei.pitt.edu/5777/01/003749_1.pdf>, s. 86

⁸⁵ LUNDESTAD, G. (2003), s. 135

⁸⁶ LUŇÁK, P. (1997), s. 264

přímo negativně ovlivnila americký vývoz zemědělských produktů do EHS. Navíc došlo k uzavření několika preferenčních dohod s neevropskými státy, což ještě vývoz USA do Evropy snížilo.⁸⁷

Další oblastí sporu mezi USA a Francií byla měnová politika, která byla po druhé světové válce určována americkým dolarem, který byl jako jediná měna přímo vázán na rezervy zlata. Francie, nespokojená s tímto systémem, přímo útočila na USA tím, že požadovala vyměnění svých dolarových rezerv za zlato. V reakci na tuto situaci prezident Kennedy, ale i prezident Johnson, velice vážně uvažovali o snížení počtu amerických vojsk v Západní Evropě. K částečnému stažení vojsk skutečně došlo. „*Okolo 50 000 amerických vojáků bylo staženo z Evropy v letech 1962 až 1964, zatímco 370 000 nebo 320 000 v Evropě zůstalo (některá udávaná čísla se výrazně liší).*“⁸⁸

Určitého úspěchu v oblasti obchodu bylo dosaženo po odchodu kancléře Adenauera, kdy s jeho nástupcem kancléřem Erhartem, který byl mnohem více pro-americký, byla vyjednána „*všeobecná kompenzační smlouva pokrývající většinu nákladů na americkou vojenskou přítomnost v Německu ...v oblasti politické tato smlouva pevně spojila Německo a Washington a opustila pro-francouzský kurz, který byl sledován Adenauerem v posledních letech jeho vlády.*“⁸⁹ Přesto je ale možné zpozorovat částečný obrat v politice USA vůči Západní Evropě. USA už nejen podporovaly evropský integrační proces v duchu atlantického systému, ale na konci šedesátých let už pro ně nebylo tak snadné prosazovat svoje zájmy.

V otázce samotné podstaty ES, která byla zamýšlená Spojenými státy jako hospodářsky otevřená organizace vůči ostatním státům, se vývoj z počátku šedesátých let ubíral spíše opačným směrem. Protekcionistické tendence v ES sílily a americká platební bilance se Západní Evropou se zhoršovala. Tuto nepříznivou situaci se snažily Spojené státy změnit. V červnu roku 1962 Kongres USA přijal zákon o rozšíření obchodu, který vládu Spojených států zmocnil „*vyjednat oboustranné snížení cel nebo snížení poplatků Evropského hospodářského společenství.*“ cílem byla také „*liberalizace světového obchodu... a celkové snížení cel na průmyslové a zemědělské*

---

⁸⁷ LUNDESTAD, Geir. *East, West, North, South (Major Developments in International Relations Since 1945)*. London: SAGE Publications Ltd, 2005, s. 167

⁸⁸ LUNDESTAD, G. (2003), s. 133

⁸⁹ LUNDESTAD, G. (2003), s. 133

*produkty maximálně o 50 %...*⁹⁰ Washington se snažil ovlivnit hospodářskou politiku ES prostřednictvím vyjednávání na poli GATT. Ve druhé polovině šedesátých let se Washingtonu podařily vyjednat ústupky ze strany ES a v Kennedyho kole vyjednávání GATT „*cla na průmyslové výrobky byla snížena o 35 %, cla na zemědělské produkty nebyla snížena vůbec—znamenalo značný průlom do evropského obchodního protekcionismu.*“⁹¹ Liberalizace obchodu, které bylo docíleno skrze jednání v Kennedyho kole, bylo vítězstvím idey atlantické spolupráce, přesto byla ale mnohá znevýhodňující opatření vůči zboží z USA zachována.⁹²

I přes neustálé snahy o zlepšení přístupu USA na evropský trh nebyly ekonomické zájmy USA v Západní Evropě těmi nejdůležitějšími. Navíc i přes partikulární protekcionistické tendence bylo v EHS dosaženo společného trhu, ze kterého těžily i americké firmy fungující v Západní Evropě. Ačkoli zde z pohledu amerického ministerstva financí a ministerstva zemědělství bylo ještě hodně co vyjednávat, rozhodující slovo ve formování politiky vůči Západní Evropě mělo ministerstvo zahraničí a prezident.

Jak byly tedy naplněny cíle Spojených států v tomto období, které se neslo v duchu neustálých snah prezidenta Charlese de Gaulla o emancipaci a získání velmocenského postavení v Západní Evropě? V oblasti bezpečnosti chtěly Spojené státy zabránit budování struktur mimo rámec NATO. Jednalo se konkrétně o zamezení spolupráce Francie a Německa v oblasti jaderných zbraní, což se USA podařilo. Faktem ale bylo, že pozice britských a francouzských jaderných sil nebyla nijak silná. „*Jaderné arzenály a doktríny Velké Británie a Francie nikdy nebyly míněny pro samostatné nasazení, ale vždy a výhradně v součinnosti se Spojenými státy. Jejich existence nikdy nebyla doprovázena výlučnou globální politickou zodpovědností za rozhodnutí o jejich případném použití.*“⁹³ Potvrzením síly americké zahraniční politiky bylo také prosazení Washingtonu na úkor Francie jako hlavního vyjednavče v procesu détente se SSSR. Washington se ale dále snažil přimět Západní Evropu k větší účasti na vlastní obraně, důrazně však upozorňoval, že tento podíl by měl být uplatňován jen skrze NATO.

---

⁹⁰ *Division for Agricultural Information in collaboration with the Directorate General for Agriculture of the EEC Commission*, Květen 1964, No. 17, s. 2

⁹¹ LUŇÁK, P. (1997), s. 207

⁹² LUNDESTAD, G. (2005), s. 166-168

⁹³ URBAN, Jan, *Získá zahraniční politika Evropské unie bezpečnostní dimenzi?*. Mezinárodní politika 2005, Vol. 29, No. 4., s. 4

Dalším úspěchem USA bylo uzavření několika dohod o odchodu části amerických vojáků a současně k navýšení německých kompenzačních plateb. Postupně také docházelo ke zvyšování evropských rozpočtů na obranu. Např. roku 1949 byly výdaje všech evropských členů NATO 4 825 milionů amerických dolarů, roku 1954 již vzrostly na 11 746 amerických dolarů a do roku 1967 dosáhly 23 053 amerických dolarů. Nicméně výdaje USA z roku 1967 byly zhruba třikrát vyšší než výdaje celé Západní Evropy dohromady.⁹⁴

Další okruh zájmů USA se týkal vnitřního uspořádání ES. V této skupině cílů se Spojeným státům nepodařilo přes francouzské veto docílit přijetí Velké Británie do EHS. Úspěchem pro Washington bylo naopak nepřijetí Fouchetova plánu a následující jednání o francouzsko-německé smlouvě byla uzavřena v souladu s americkými přáními.

A konečně v poslední ekonomické oblasti byly Spojené státy úspěšné jen z části, protože evropský protekcionismus se podařilo pouze snížit, ne však odstranit. I nadále ale Spojené státy vyjadřovaly širokou podporu evropskému sjednocování. Tato podpora byla v Kennedyho podání i odpovědí na de Gaullovo úsilí o oslabení atlantického systému a pozice USA v Evropě vůbec. Kdyby se Washington snažil potlačit a izolovat francouzského prezidenta de Gaulla, tak by mu tím paradoxně pomohl a poskytl mu tak argumenty k přesvědčování evropských vládních představitelů o neúnosnosti dalšího trvání vedoucí role USA na Starém kontinentě.

Přes dílčí neúspěchy v uskutečňování ekonomických (prolomení protekcionismu ES) a vojenských cílů (MLF, Francie vystoupila z vojenských struktur NATO) šlo v tomto období Spojeným státům zvláště o cíle politické. A zejména o jejich naplnění Washington usiloval. Přestože Francie nakonec opustila vojenské struktury NATO, tak celkový atlantický systém ohrožen nebyl. Naopak, ostatní členské země NATO potvrdily svoje členství a západní Německo se nakonec rozhodlo ustoupit od de Gaullovy cesty a přiklonilo se na stranu atlantické spolupráce. Ve výsledku byl de Gaullův otřes v atlantickém společenství překonán, přesto byl ale významný třeba už proto, že byl první a určitě ne poslední.

---

⁹⁴ *Defence expenditures of NATO countries*, <<http://www.nato.int/docu/pr/1969/1969-001.pdf>>, staženo 27.4.2007

3.0. Status quo ve studené válce i v transatlantických vztazích (od Nixona po Reagana)

3.1. Definice cílů

Následující kapitola se bude týkat období 70. a 80. let 20. století, kdy vývoj v Západní Evropě stagnoval. Po odchodu Charlese de Gaulla a příchodu prezidenta Richarda Nixona došlo ke zlepšení ve vztazích mezi Washingtonem a Paříží. Nový francouzský prezident George Pompidou přehodnotil francouzskou bezpečnostní strategii ve smyslu uznání doktríny pružné odvety a navíc roku 1973 byla Velká Británie konečně přijata do EHS, čímž došlo ke splnění dlouholetého amerického cíle.

Výše zmíněné zlepšení ale nemělo na vztahy ES s USA příliš velký dopad. Richard M. Nixon a jeho poradce pro bezpečnost Henry Kissinger se v zahraniční politice soustředili na vztahy se Sovětským svazem, Čínou a na válku ve Vietnamu. Evropská integrace a obecně vztahy se Západní Evropou byly pro USA z počátku významnými pouze jako spojenci v jednáních se Sovětským svazem.

Nástupcem prezidenta Nixona se stal Gerald R. Ford, který stejně jako Nixon neoplýval početnými vyjádřeními na adresu ES. A když už veřejně mluvil o Evropě, tak to bylo většinou v souvislosti s NATO a posílením atlantického partnerství. Další prezident USA James E. Carter se stal v tomto ohledu výjimkou, protože jeho demokratická administrativa kritizovala Nixona a jeho spolupracovníky za to, že se málo věnovali evropským záležitostem. „*Amerika měla obnovit své poslání ochránce západní demokracie a svobody a vůdce západního společenství. ...Napříště měl být konsenzus mezi spojenci hledán pravidelnými poradami hlav států západní aliance, které by se zabývaly nejen politickými, ale také hospodářskými otázkami západního světa.*“⁹⁵ James E. Carter se zapsal do historie jako první americký prezident, který přijel do Bruselu, kde se setkal s představiteli Evropské komise (a ne se zástupcem Evropské rady, jak tomu bylo v případě prezidenta Forda).

Reaganova politika v osmdesátých letech byla velice ambiciózní a soustředila se převážně na globální politické zájmy. V duchu svého přesvědčení, že s Moskvou se dá jednat pouze z pozice síly a nedá se jí věřit, začal prezident Reagan posilovat zbrojní programy USA. Možná právě proto, že došlo po celé Západní Evropě k výměně

---

⁹⁵ LUŇÁK, P. (1997), s. 276

politických elit, došlo také k částečnému zlepšení euro-amerických vztahů.⁹⁶ Rozpory mezi přístupem Washingtonu a Evropanů přesto přetrvávaly.

V jednotlivých oblastech si byly cíle všech těchto administrativ blízké. V otázkách bezpečnosti Evropy zastávali tito prezidenti názor, že by se Západní Evropa měla více angažovat v obraně svého území. Stejně jako u administrativ předchozích v USA panovalo přesvědčení, že toto posílení evropské pilíře v obraně by mělo proběhnout pouze v rámci atlantických struktur NATO. Rozhodně by nemělo dojít k vytvoření vlastních, pouze evropských bezpečnostních struktur. V tomto období nevznikla nová bezpečnostní strategie. Jednotlivé vlády se spíše soustředily na řešení specifických problémů jako byla např. kontrola zbrojení nebo otázka Berlína.

Ekonomické zájmy USA se také částečně překrývaly se zájmy bezpečnostními. Existovalo zde jasné americké přání, aby evropští spojenci zvýšili rozpočty na obranu svých zemí. A současně Spojené státy usilovaly o to, aby jim byly náklady spojené s pobytom amerických vojsk v Evropě kompenzovány v ekonomické oblasti. I proto se USA snažily o odstranění evropských protekcionistických nařízení a cel.

Výrazně novým přístupem americké zahraniční politiky bylo to, že Washington přestal usilovat o rozvoj nadnárodních forem spolupráce v ES. Bylo to způsobeno i zhoršující se ekonomickou situací Spojených států, kdy ES pro Spojené státy byly silným konkurentem.

---

⁹⁶ Ve Velké Británii zvítězila ve volbách konzervativní strana a roku 1979 se premiérkou stala Margaret Thatcherová, ve Francii se roku 1981 stal prezidentem François Mitterand a v Německu byl Hans Ditrich Genscher roku 1983 vystřídán Helmutem Kholem.

3.2. Procesy a výsledky

Po období 60. let, které se i přes mnohé rozpory mezi USA a ES o směřování a podobě ES nesla v atmosféře podpory nadnárodní integrace, přišla 70. léta, kdy USA zdůrazňovaly atlantický rozměr evropské integrace. Nixonova administrativa nepodporovala takovou evropskou integraci, která by vytvářela nadnárodní struktury v Evropě. Jen krátce po svém jmenování prezident Nixon prohlásil, že se USA „*nebudou plést do vnitro-evropských debat o formách, způsobech a načasování kroků směrem k evropské integraci. Předcházející administrativy, zvláště ta Johnsonova, se vyjadřovaly obdobně, ale ony stále preferovaly nadnárodní uspořádání v Evropě. Ne tak ale Nixonova administrativa.*“⁹⁷ Projevem tohoto nového přístupu bylo i to, že zástupci USA se setkávali s jednotlivými zástupci evropských států a nikoli s představiteli Evropské komise nebo jiných institucí.

Jaké důvody ale vedly k takové změně postoje? Podle Nixona a Kissingera to byly tyto důvody: 1. Nixon považoval za nesmysl podporovat ekonomického, politického a potencionálně i vojenského rivala v situaci, kdy v Evropě vznikala silná ekonomická centra. 2. Nixon popíral, že Spojené státy a Evropa sdílejí stejné zájmy. Na rozdíl od všech ostatních předchozích administrativ Nixon zdůrazňoval, že silné atlantické společenství pod americkým vedením je neslučitelné s nadnárodním uspořádáním v Západní Evropě. 3. Konfederativní uspořádání Západní Evropy umožní Washingtonu udržovat svůj vliv v Evropě. V souladu s konfederativním uspořádáním je také opětovné oživení zvláštního vztahu s Velkou Británií. Paradoxem ale bylo, že zrovna v tuto dobu se Velká Británie ucházela o členství v Evropském společenství a premiér Heath byl na britské premiéry až neobvykle pro-evropský. Vyústěním byl rok 1973, kdy Velká Británie spolu s Dánskem a Irskem vstoupila do Evropského společenství.⁹⁸

K částečnému zlepšení ve vztazích ES a USA mělo dojít za přispění Atlantické deklarace, která byla podepsána 26. 6. 1974. Potvrzovala bezpečnostní garance USA v Evropě a označila je za důležité pro obranu Evropy i USA. Deklarace zároveň obsahovala ujištění, že náklady, které má USA se zajišťováním evropské bezpečnosti budou USA kompenzovány v ekonomické rovině. „*Spojenci chtějí také zaručit, že*

⁹⁷ LUNDESTAD, G. (2003), s. 176

⁹⁸ LUNDESTAD, G. (2003), s. 177-181

jejich nenahraditelný bezpečnostní svazek je posilován harmonickými politickými a ekonomickými vztahy. Budou se zejména snažit odstranit zdroje konfliktů mezi jejich ekonomickými politikami a budou se snažit posílit ekonomickou spolupráci navzájem.“⁹⁹ V Evropě ale tato deklarace vyvolala nesouhlasné hlasy. Evropské společenství reagovalo deklarováním politické rovnosti mezi Evropou a USA a popřelo jakoukoli vazbu mezi ekonomickými a bezpečnostními problémy.¹⁰⁰

Ekonomická situace Spojených států a také Kongres tlačily vládu USA k vyžadování větší účasti Západoevropanů na sdílení zodpovědnosti za vlastní bezpečnost. Jednání v této otázce probíhala na poli NATO. V oblasti obrany se členové NATO zavázaly ke zvyšování svých rozpočtů na obranu. „*Vlády členů NATO se na obou stranách Atlantiku v roce 1977 zavázaly k navýšení jejich ročních výdajů o 3 procenta a to po dobu dalších 5 let. Naplňování tohoto cíle ale bylo v jednotlivých státech nestejně. V letech 1980 a 1981 evropští členové NATO dosáhli v průměru zvýšení jen o 2,7 procenta, toto číslo bylo ale ještě sníženo na pouhé 1 procento...*“¹⁰¹ Takový vztah ke sdílení zodpovědnosti za oblast obrany samozřejmě pro USA nebyl postačující.

V letech 1983-1984 se vztahy mezi Reaganem a Gorbačovem zlepšovaly, zatímco vztahy se Západní Evropou byly odměřené. Této situaci navíc nepomohla ani iniciativa Francie, která usilovala o obnovení užší spolupráce západoevropských zemí v rámci Západoevropské unie (ZEU). Washington sice nabádal Západní Evropu ke zvýšené starosti o svou vlastní bezpečnost, ovšem ne mimo rámec NATO. Primární strukturou zajišťující bezpečnost Evropy měla být NATO.

Nedodržování růstu obranných rozpočtů členů ES vyvolalo přísnou reakci Kongresu USA. Ten tlačil na zvyšování zodpovědnosti evropských členů NATO za jejich bezpečnost a také na stahování vojsk ze Západní Evropy. Kongres přijal rozhodnutí, že bude „*zastaven nárůst počtu amerických vojsk v Evropě na počet 326 414 do té doby, dokud ministr obrany nebude schopný dokázat Kongresu, že spojenci přijaly takové kroky, které zvýší jejich kapacity konvenční obrany.*“¹⁰² Aktivnější spolupráce Západní Evropy v oblasti obrany byla ale pro USA přijatelná

⁹⁹ *Ottawská deklarace*, 19. června 1974, <<http://www.nato.int/docu/basic/txt/b740619a.htm>>, staženo 27.4.2007

¹⁰⁰ LUNDESTAD, G. (2003), s. 183

¹⁰¹ EBERLE, James, ROPER, John, WALLACE, William, WILLIAMS, Phil, *European Security Cooperation and British Interests*. International Affairs 1984, Vol. 60, No. 4, s. 550

¹⁰² EBERLE, ROPER, WALLACE, WILLIAMS, (1984), op. cit., s. 549

důsledně jen v rámci NATO, což bylo Spojenými státy opakovaně zdůrazňováno. Projekt spolupráce v rámci ZEU se ale k uspokojení prezidenta Reagana neprosadil tak, jak se očekávalo. Přesto ale euro-atlantické vztahy byly dost chladné.¹⁰³

V době nástupu do funkce R. W. Reagana roku 1981 pokračovalo období stagnace v ES. Ke změně došlo roku 1986 s přijetím Jednotného evropského aktu (JEA). Zprvu byl Reagan k tomuto dokumentu zdrženlivý a klasicky vyjádřil podporu Spojených států vůči evropské integraci. Reagan vycházel totiž z předchozích zkušeností s komplikovaným prosazováním deklarovaných cílů Evropského společenství.¹⁰⁴

Po úspěšných ratifikacích ale USA přišly s několika výtkami. USA považovaly některé směrnice JEA za protekcionistické a spornou oblastí se stalo jako již tradičně zemědělství. „*Zemědělská politika byla dlouhodobě problematickou oblastí v americko-evropských vztazích, ale Washington v obecné rovině zdůraznil, že vznik společného trhu, který si Evropa vyhradí pro Evropany, může být škodlivý pro Evropu, Spojené státy a multilaterální ekonomický systém.*“¹⁰⁵

Závěrem lze tedy konstatovat, že i přes odchod prezidenta de Gaulla se vztahy mezi USA a Západní Evropou příliš nezlepšily. Názorové odlišnosti byly stupňovány navíc odlišnou zahraniční politikou ES a USA na Blízkém východě, kde byla Západní Evropa mnohem vstřícnější vůči arabským zemím.

Prezident Nixon spolu s H. Kissingerem provedli významnou změnu v americké zahraniční politice, protože vyjmuli USA z debat o směřování a formách evropské integrace. „*Nixon a Kissinger neměly žádný grandiózní plán pro Evropu. V Evropě usilovala americká zahraniční politika o vyřešení specifických a přesně definovaných záležitostí – především otázky Berlína a kontroly zbrojení.*“¹⁰⁶ Nové dohody z počátku 70. let uznaly současný stav rozdělení v Berlíně a SRN se vzdala práva na jednostrannou prezentaci německého národa. V Evropě tak dochází k uvolnění a studená válka se přesouvá do třetího světa. Evropa se snaží o co nejsamostatnější politiku na USA, což se projevuje zejména v ekonomice.

---

¹⁰³ LUNDESTAD, G. (1998), s. 111

¹⁰⁴ LUNDESTAD, G. (1998), s. 110

¹⁰⁵ LUNDESTAD, G. (2005), s. 173-174

¹⁰⁶ LUŇÁK, P. (1997), s. 228

4.0. Konec studené války – změna?

4.1. Definice cílů

Funkční období prezidenta George H. W. Bushe významně určoval konec studené války. Rozpad Sovětského svazu tak ovlivnil a změnil prostředí, v jakém se americko-evropské vztahy vyvíjely. Nová mezinárodní situace vyžadovala jak zapojení Spojených států v Evropě, tak i větší samostatnost a spolupráci ES jako silného spojence Spojených států. Washington tak ve svém vlastním zájmu projevoval větší pochopení pro evropskou integraci např. i na poli obrany. Spojené státy k takovému postupu vedly ryze pragmatické důvody jako byla potřeba zakotvení sjednocujícího se Německa v Evropě nebo opakované volání Kongresu po omezení americké vojenské přítomnosti v Evropě.

Prezident Bush měl celkem brzy jasno, jakým směrem se bude ubírat jeho nová strategie pro Evropu. Rozhodně nemělo jít o jakoukoli dohodu se Sovětským svazem o poklidném rozdělení Evropy. Jediným východiskem ze studené války mělo být jasné vítězství Západu a svobodná Evropa. „...*Bushova administrativa veřejně podpořila německé znovusjednocení a aktivně tuto věc prosazovala, ... , vyložila svou vizi pro nový evropský bezpečnostní pořádek usilujíc o znovusjednocení Německa v rámci NATO a s cílem zachování NATO pracovala na její transformaci.*“¹⁰⁷ Součástí Bushovy reformy NATO bylo posílení politického rozměru Aliance.

„*V ekonomické oblasti Bushova administrativa připustila nárůst důležitosti Evropského společenství, pravděpodobně proto, že se ES mezi roky 1988 a 1991 zdálo být silnější a silnější.*“¹⁰⁸ Jakákoli forma souhlasu mohla USA přinést více užitku než snahy tento nezvratný proces zbrzdit. Nicméně i přesto se Bushova administrativa (stejně jako většina předchozích) snažila zvýšit svůj vliv na ekonomické směřování ES. Washington se chtěl zapojit do procesu jednání o nově připravované smlouvě Evropského společenství, která byla později nazvaná podle místa jejího podpisu Maastrichtská smlouva. Tato smlouva měla za cíl rozvinout evropskou hospodářskou a měnovou politiku. Jednání o této smlouvě začala Římským summitem ES, který se

¹⁰⁷ ART, Robert J., *Why Western Europe Needs the United States and NATO*. Political Science Quarterly 1996, Vol. 111, No. 1, s. 11

¹⁰⁸ SMITH, Michael, WOOLCOCK, Stehen, *Learning to cooperate: The Clinton Administration and the European Union*. International Affairs 1994, Vol. 70, No. 3, s. 469

konal v prosinci 1990. Do jaké míry se Bushově administrativě podařilo ovlivnit jednání o Maastrichtské smlouvě bude náplní příští kapitoly.

Nárůst vlivu a síly Evropského společenství byl zřetelný. Washington ale nehodlal nově nastalými okolnostmi ztratit své klíčové postavení v Evropě. Prostřednictvím náměstka ministra zahraničí Lawrence Eagleburgera na to Evropu Spojené státy upozornily, když roku 1989 sebevědomě deklarovaly „...*bez ohledu na to, jak velkým se Evropské společenství stane, nebo jaké otázky evropské vlády přesměrují do systému společného rozhodování, potřeba silného amerického hlasu v Západních záležitostech nevytizí. Ve skutečnosti Prezident zůstane v následujícím období dominantním mluvčím svobodného světa.*“¹⁰⁹

Tato proklamace síly zároveň reagovala na snahy Evropanů po vytvoření vlastní nezávislé bezpečnostní politiky. Zejména prostřednictvím Západoevropské unie chtěly Evropané vytvořit vlastní a obrannou dimenzi ES. Prezident Bush byl nakloněn snahám ES o větší přispění států ES k bezpečnosti v Evropě, zároveň ale bylo americkým zájmem, aby se Evropa co nejméně vzdalovala atlantickým strukturám reprezentovaným NATO. Cílem USA bylo zachovat americkou vedoucí roli v otázkách bezpečnosti Evropy. „...*vládní představitelé byli podezřívaví vůči snahám EU rozšířit se o oblast obrany. Národní poradce pro obranu Brent Scowcroft byl znám svým skepticismem vůči francouzským motivům a jeho vztah s vládními představiteli v Paříži byl napjatý.*“¹¹⁰

Cílem Bushovy administrativy v jednáních s ES bylo zejména posílit vliv Spojených států na všechna rozhodnutí týkající se ekonomických zájmů USA, zabránit vzniku samostatné evropské bezpečnostní organizace, ve které by USA jen těžko mohly uplatňovat svůj vliv, a konečně převzetí větší míry zodpovědnosti za události v Evropě po pádu železné opony.

Bushův přístup k evropské integraci bych neoznačila za propracovanou koncepci. Výše nastíněné cíle byly do velké míry pokračováním všeobecných cílů nastavených už v 70. a 80. letech. Konkrétní politika Washingtonu byla spíše souborem reakcí na nastalé události a kroky ES. Navíc bylo chování USA významně determinováno i ekonomickými zájmy, které stály v pozadí mnoha vládních kroků.

---

¹⁰⁹ LUNDESTAD, G. (2003), s. 243

¹¹⁰ SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 6

Tento pohled dokládá např. podepsání Atlantické deklarace s cílem získat více vlivu na utváření Maastrichtské smlouvy.

4.2. Procesy a Výsledky

Po nástupu administrativy G. Bushe roku 1989 se vztahy USA a ES začaly pozvolna zlepšovat. Deklarace podpory evropské integraci, které se ozývaly ze Spojených států, ale nebyly projevem víry ve skvělou budoucnost atlantického společenství, ale spíše pragmatickým zhodnocením situace. „Z interního vládního výzkumu z léta 1989 vyplynulo, že zrychlený proces integrace Evropského společenství je nezastavitelný a opozice USA k tomuto procesu by byla bezvýsledná a neefektivní.“¹¹¹ Vedle této studie ještě existoval souhrn důvodů, které vedly G. Bushe k tomu, aby nevystupoval proti hlubší evropské integraci. Všechny tyto důvody by se daly zařadit do kategorie ekonomických zájmů USA.

Ráda bych zde několik důvodů přiblížila. Tím prvním a nejglobálnějším byla role, kterou mělo ES hrát ve střední a východní Evropě. Východní Evropa potřebovala finanční podporu, kterou jí Spojené státy se svým rozpočtovým schodkem, nebyly schopny a ochotny poskytnout, což byl důvod k tomu, aby byla iniciativa na straně ES vítaná. Integrační proces měl zároveň vliv i na zajištění a ukotvení sjednocené Německa v Evropě. Německá přítomnost v NATO a ES byla klíčová pro stabilitu celé Evropy. A konečně sjednocená a silnější Evropa pro Spojené státy do budoucna představovala naději na větší míru angažovanosti Evropy ve své vlastní obraně.¹¹² Jak se ale později ukázalo, ne každá evropská iniciativa, která měla dosáhnout sjednocení Západní Evropy se Spojeným státům zamlouvala.

Roku 1990 byla podepsána Atlantická deklarace, jejíž cílem bylo zlepšit vztahy a komunikaci mezi ES a USA. Deklarace stvrzovala atlantické partnerství a deklarovala, že jak USA tak členské státy ES budou navzájem konzultovat „...*důležité otázky společného zájmu, jak politické, tak ekonomické, s cílem sblížení jejich pozic jak nejvíce to jen bude možné*...“¹¹³ Atlantická deklarace obsahuje důležitý odstavec, který se podrobně zabývá systémem pravidelných i příležitostných konzultací mezi prezidentem USA a předsedou Evropské rady a předsedou Evropské komise, dále mezi členy

¹¹¹ LUNDESTAD, G. (1998), s. 111-112

¹¹² LUNDESTAD, G. (2003), s. 241

¹¹³ *Transatlantic Declaration on EC-US Relations*, 1990
<http://ec.europa.eu/comm/external_relations/us/economic_partnership/declaration_1990.htm>, staženo 31.3.2007

Evropské komise a americké vlády na kabinetní úrovni, ale i na dalších úrovních. Závěrečný odstavec Deklarace říká: „*Obě strany jsou odhodlané rozvíjet a prohlubovat tyto konzultace aby co nejlépe odrážely vývoj v Evropském společenství a jeho vztahy se Spojenými státy.*“¹¹⁴ Ekonomické zájmy Spojených států v Evropě byly pro prezidenta Bushe, který ve vnitroamerické politice bojoval se špatnou ekonomickou situací, také výraznou motivací podepsání této deklarace. Washington chtěl prostřednictvím systému konzultací získat co nejširší pole působnosti pro ovlivňování evropských jednání o budoucí Maastrichtské smlouvě.

Když byla Maastrichtská smlouva po ročních jednáních v prosinci roku 1991 podepsána, prezident Bush vyjádřil silnou podporu další evropské integraci a dodal: „*Sjednocenější Evropa nabízí Spojeným státům efektivnějšího partnera připraveného pro převzetí větší míry zodpovědnosti.*“¹¹⁵ Směřování Evropské unie k měnové unii se zdálo být nevyhnutelné, a tak se Washington nesnažil situaci komplikovat. Z pohledu USA bylo přijetí měnové unie dvojsečné. Na jednu stranu společná měna mohla pro americké podniky přinést zjednodušení obchodu, na druhou stranu mohla být společná evropská měna výzvou pro postavení dolaru v mezinárodním obchodu.

Evropské integrační snahy směřovaly k nelibosti Washingtonu i ke spolupráci ES/EU ve vojenské oblasti. V průběhu roku 1991 jednání v ES jasně směřovala ke konsenzu o vzniku samostatné obranné identity ES.¹¹⁶ USA sice usilovaly o soběstačnější Evropu v obraném rozměru, toto posílení ale mělo proběhnout pouze v rámci NATO. „*Americký velvyslanec při NATO William Taft IV. ...podporoval evropský pilíř v Alianci založený na oživení Západoevropské unie, ale varoval, že by tento evropský pilíř neměl uvolnit atlantické pouto, neměl by zdvojit současnou spolupráci v NATO a neměl znevýhodňovat státy, které nebyly členy ES.*“¹¹⁷ Z tohoto projevu jasně vyplývá, že ani vidina převzetí větší odpovědnosti Evropou skrze

---

¹¹⁴ *Transatlantic Declaration on EC-US Relations*, 1990

<http://ec.europa.eu/comm/external_relations/us/economic_partnership/declaration_1990.htm>, staženo 31.3.2007

¹¹⁵ LUNDESTAD, G. (2003), s. 244

¹¹⁶ Francouzská politická reprezentace prosazovala sloučení Západoevropské unie a Evropské unie, zatímco Velká Británie chtěla, aby Západoevropská unie tvořila pouze evropský pilíř NATO nezávislý na EU. Výsledkem jednání byl kompromis obsažený v Maastrichtské smlouvě. Západoevropská unie se měla stát součástí EU, ale s podmínkou, že ZEU neohrozí pozice NATO v Evropě s Eurocorps (fr-něm. vojsko) spadalo pod velení NATO jen ve stavu napadení.

¹¹⁷ SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 6

Západoevropskou unii nebyla pro USA důvodem k podpoře budování samostatné evropské obranné identity mimo NATO.

Mezivládní konference, která projednávala Maastrichtskou smlouvu, byla ukončena podpisem smlouvy 7. února 1992. Hlava V. Smlouvy o Evropské unii se týká Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP), která má za úkol rozvíjet mezinárodní spolupráci a posilovat mezinárodní bezpečnost. „*Společná zahraniční a bezpečnostní politika zahrnuje všechny otázky, které se týkají bezpečnosti Evropské unie, včetně budoucího vymezení rámce společné obranné politiky, která by časem mohla vést ke společné obraně.*“¹¹⁸

Koncem roku 1991 se Washington zaměřil na získání ujištění, že „...*formulace této identity, která se objevila na summitu NATO v Římě a summitu EU v Maastrichtu v Nizozemsku, bude v souladu s americkým zájmem v NATO jako primární evropskou bezpečnostní organizací.*“¹¹⁹ V Prohlášení o Západoevropské unii, které je součástí Maastrichtské smlouvy se říká, že „*Cílem je rozvíjet ZEU jako prostředek posilování evropského pilíře Atlantické aliance. K tomuto účelu je ZEU připravena dále rozvíjet úzké pracovní spojení mezi ZEU a Aliancí... , která je základním fórem pro konzultace mezi svými členy...*“¹²⁰ Na základě tohoto dodatku by se dalo říci, že USA dosáhly, v rámci možností, svého cíle, protože Maastrichtská smlouva, a zejména její část nazvaná Prohlášení o Západoevropské unii, obsahuje ujištění, že evropská obranná identita se bude rozvíjet s důrazem na atlantický systém. Navíc skutečností bylo, že reálné schopnosti států EU zvládat bezpečnostní krize, byly nevelké, což dokázaly velice záhy krize na Balkáně, které se neobešly bez zásahu USA. Tím byla klíčová role Spojených států v Evropě na počátku 90. let potvrzena.

Vznikaly i projekty, které se Washingtonu líbily ještě méně než SZBP. Zejména plán vytvořit francouzsko-německé vojenské jednotky vyvolal nesouhlasné reakce u americké administrativy. „*Američtí vládní představitelé vyjádřili výhrady k míře do jaké mohou tato vojska nahradit pozici NATO jako centrální obranné síly v Evropě a*

---

¹¹⁸ *Smlouva o Evropské Unii*, <<http://www.euroskop.cz/files/10/D542A3EA-D7D7-4A7A-B5DF-AE CFD1343F8D.pdf>> , staženo 7.2.1992

¹¹⁹ SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 7

¹²⁰ *Smlouva o Evropské Unii*, <<http://www.euroskop.cz/files/10/D542A3EA-D7D7-4A7A-B5DF-AE CFD1343F8D.pdf>> , staženo 7.2.1992

*podrývala snahy USA v pokračující přítomnosti v Evropě.*¹²¹ Tato situace, v kontextu historických souvislostí, naznačovala pokračující nesoulad mezi americkými a francouzskými vizemi o budoucím směřování ES/EU, a potvrdila tím kontinuitu se směřováním během studené války.

„Nově“ nastolený přístup prezidenta Bushe vlastně pokračoval v tom, o co v době studené války usilovaly všechny administrativy od Trumana až po Reagana, šlo mu o získání postavení supervelmoci. U evropských spojenců tento přístup vyvolal dojem, že Washington se snaží zabránit hlubší evropské integraci proto, aby tím oslabil roli Evropy jakožto potenciálního konkurenta.¹²²

V celkovém měřítku se Washingtonu část cílů týkajících se ES/EU podařilo prosadit. Zejména v oblasti obrany Evropy. Články Maastrichtské smlouvy týkající se SZBP obsahovaly potvrzení dominance NATO jakožto vedoucí struktury v obraně Evropy.

---

¹²¹ SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 9

¹²² SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 10

5.0. 90. léta v režii Billa Clintona

5.1. Definice cílů

Úspěchy prezidenta Bushe na poli mezinárodní politiky byly nepopíratelné, přesto se Američané v nadcházejících volbách roku 1993 rozhodli novým prezidentem zvolit muže, který už v době své kandidatury proklamoval, že se chce soustředit převážně na dění uvnitř Spojených států a méně na mezinárodní vztahy a dění ve světě. Prezidentem USA se stal William Jefferson Clinton. Středem zájmu se pro Clintona stalo oživení americké ekonomiky. K tomu ale potřeboval, aby závazky Spojených států v zahraničí byly sníženy na co nejnižší únosnou míru, a proto došel k názoru, že podpora Evropanů v jejich integračních snahách může být pro Spojené státy prospěšná. Prostor, který byl dán evropským integračním snahám, byl nebývalý.

Uvolněná mezinárodní situace po rozpadu bipolárního světa poskytla prezidentu Clintonovi větší prostor k toleranci a podpoře evropských snah po hlubší integraci a to dokonce i v oblasti vlastních obranných sil Evropy. Vliv na tento prezidentův postoj mělo nejen uvolnění napětí mezi USA a SSSR, ale také situace ve střední a východní Evropě. Země jako Česká republika, Polsko a Maďarsko se chtěly stát součástí sjednocené Evropy a Washington podporoval vstup těchto zemí do NATO a EU. Přesto chtěl Clinton přenechat větší míru angažovanosti na EU. Důvody vedoucí tomuto postoji byly jak strategické, tak i ekonomické. „*Ve skutečnosti konec studené války vyústil v posunu vzájemné důležitosti bezpečnostních a ekonomických vztahů a vzniku těsnější vazby mezi bezpečnostními a ekonomickými záležitostmi.*“¹²³ Snižování deficitu státního rozpočtu by se jistě zkomplikovalo, kdyby se Washington příliš angažoval i v oblasti bezpečnosti a pomoci střední a východní Evropě. Navíc to byla vhodná příležitost nechat Evropu řešit své problémy samostatně.

Další cíle a přístupy USA byly formovány spíše vlastním procesem evropské integrace. Konec studené války přinesl velké změny, a tak se dlouhodobé cíle a přístupy začínaly ve Washingtonu formovat. Samotný přístup Washingtonu k Evropě se ještě na počátku funkčního období prezidenta Clintona měnil jak popíši v následující kapitole. Postoj USA k jednotlivým integračním projektům EU, které svým způsobem také tříbily

---

¹²³ SMITH, WOOLCOCK, (1994), op. cit., s. 462

priority americké zahraniční politiky v novém mezinárodním uspořádání, bude také obsahem následující části.

5.2. Procesy a Výsledky

Krátce poté, co se prezident Clinton ujal svého úřadu, vyjádřil rozhodnutí věnovat více pozornosti vnitřním otázkám USA jakými byly např. státní rozpočet a systém školství. Spolu s tímto novým přístupem Clintonova administrativa odklonila svou pozornost od evropských záležitostí. „Když předseda Evropské komise Jacques Delors usiloval o první setkání v Bílém domě, tak mu bylo nabídnuto 15 minut (které byly po protestech rozšířeny), ale jeho vzkaz, že přes všechny komplikace by EU měla být považována za rovnocenného partnera se Spojenými státy, nebyl vyslyšen.“¹²⁴ Navíc Evropa v roce 1993 ekonomicky stagnovala a rozvoj měnové unie se Američanům zdál v nedohlednu. Krátce po nástupu prezidenta Clintona do úřadu se tedy příliš vstřícné vztahy mezi EU a USA nerozvíjely.

Výrazná změna této politiky vůči EU nastala na jaře roku 1994, kdy došlo k celkovému uklidnění ekonomických problémů Spojených států a Kongresem byl přijat Clintonův rozpočet. V lednu roku 1994 na summitu NATO v Bruselu prezident Clinton proklamoval „...podporu Evropské unii a evropskému rozvoji silnějších institucí vedoucích ke společným rozhodnutím. Spojené státy nejenom podporují EMU; v jádru se Spojené státy dívají příznivě také na evropský závazek k rozvoji Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a záměr Západoevropské unie zastávat aktivnější roli.“¹²⁵

Prezident Clinton se vyjadřoval kladně jak k širší (přijímání nových členů), tak hlubší (více oblastí společného rozhodování) integraci. Pragmatickým důvodem k takové široké podpoře evropské integrace byla vidina snížení amerických závazků, jak v Evropě, tak i ve světě. Washington předpokládal, že silnější Evropská unie bude schopná převzít v některých částech světa roli USA např. v rozvojové pomoci zemím třetího světa. Další výzvou pro EU měla být integrace zemí střední a východní Evropy, které by měly mít otevřenou cestu jak do NATO, tak do EU. Čím angažovanější bude EU v této části Evropy, tím menší pomoc bude očekávána od USA. Zajímavou kalkulací byl záměr USA, aby země jako byla Česká republika, Polsko a Maďarsko, vstoupily nejdříve do NATO, a až později do Evropské unie. Dřívější vstup těchto zemí do Severoatlantické aliance měl zdůraznit důležitost Spojených států v Evropě.

¹²⁴ SMITH, WOOLCOCK, (1994), op. cit., s. 470

¹²⁵ LUNDESTAD, G. (1998), s. 117

Z chování USA v 90. letech je patrné, že jejich cílem bylo uchovat si své hegemónické postavení v Evropě i ve světě a zároveň snížit finanční náklady na udržení tohoto silného postavení.

V Evropě vzniklo v průběhu Clintonových dvou prezidentských období několik integračních snah a v následujících odstavcích bych se ráda podívala, jak se na tyto nové sjednocovací procesy dívaly Spojené státy. Již roku 1991 byla podepsána Maastrichtská smlouva, která zakládala Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP) Evropské unie. SZBP měla fungovat na mezivládním principu konzultací a jejím cílem bylo posilování bezpečnosti a míru EU. Reakce Clintonovy administrativy na integrační snahy Evropanů ve směru společné zahraniční politiky byly kladné. Na schůzce členů NATO v Bruselu v lednu roku 1994 USA stvrdily, že tento proces rozvoje Evropské bezpečnostní a obranné identity (EBOI) podporují. Ve společné deklaraci stojí:

„Rozvoj Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, jak je obsažená v Maastrichtské smlouvě má naši plnou podporu; v dlouhodobější perspektivě společná obranná politika Evropské unie může časem vyústit ve společnou obranu kompatibilní s Atlantickou aliancí. Vznikem Evropské bezpečnostní a obranné identity bude posílen evropský pilíř Aliance a zároveň dojde k posílení transatlantické vazby a evropsští spojenci budou moci převzít více zodpovědnosti za jejich společnou bezpečnost a obranu. ...“¹²⁶

Přes tuto celkem širokou podporu evropských sjednocujících snah jsou jasně cítit hranice, které Spojené státy evropským integračním snahám vymezily. Americká vláda tímto nechtěla umožnit výrazné posílení role Evropy v NATO. V důsledku toho se návrh na sloučení Západoevropské unie a NATO už s nadšeným přijetím u Clintonovy administrativy neseťkal. „*Ministryně zahraničí USA Madeleine Albright... oficiálně deklarovala podporu americké administrativy, ale varovala Evropany před třemi D: zdvojení kapacit (duplication), odpoutání od NATO (decoupling), a znevýhodňování spojenců, kteří nejsou členy EU (discrimination).*“¹²⁷ Washington se obával, že takové sjednocování Evropy „...by mohlo lehce vést ke schůzování nebo

---

¹²⁶ Bruselská deklarace, 10.-11. leden 1994, <<http://www.nato.int/docu/pr/1994/p94-003.htm>>, staženo 1.5.2007

¹²⁷ SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 16

*spolčování se Evropanů proti Spojeným státům. V praxi to mohlo vyústit v poskytnutí garancí NATO členským zemím EU, které byly neutrální a nebyly členy ZEU.*¹²⁸

Momentální změnou v přístupu členů EU k roli Spojených států v Evropě byl dokument nazvaný Nová Transatlantická agenda, který byl výrazem větší snahy Evropanů připoutat pozornost Spojených států k Evropě. Tato deklarace dokazuje, že si evropští představitelé uvědomili, jak je pro ně úzká spolupráce s USA důležitá. Nová transatlantická agenda prohlubovala a konkretizovala atlantickou spolupráci a měla vzájemnou spolupráci posunout od konzultací ke konkrétním společným akcím.¹²⁹ Ambiciózní myšlenkou obsaženou v tomto dokumentu byl vznik Transatlantické zóny volného obchodu (TAFTA), která byla ale záhy opuštěna. Z pohledu krátké časové perspektivy uplynulých deseti let by se tato politika mohla zdát změnou nebo novým přístupem. Ve skutečnosti se takové tendence v evropském přístupu k USA projeví již v 50. letech, kdy se Spojené státy angažovaly v Korejské válce. Stejně jako v 50. letech tak i v roce 1995 Západoevropané cítili potřebu podpory USA a doufali, že taková iniciativa přinese očekávané posílení atlantického partnerství.

Druhá polovina 90. let přinesla nové evropské integrační projekty. V Amsterdamu byla v roce 1997 přijata Amsterodamská smlouva, která upřesnila vazby mezi ZEU a EU a zřídila úřad Vysokého zmocněnce pro SZBP, který reprezentuje EU v zahraniční politice.¹³⁰

Následujícím novým impulsem v evropské politické integraci se stala iniciativa Francie a netradičně také Velké Británie. 3. a 4. prosince roku 1998 se v Saint-Malo sešli Tony Blair a Jacques Chirac. Výsledkem jejich jednání byla deklarace, která obsahovala výzvu k vytvoření společné evropské obrany. Na následující schůzce roku 1999 v Kolíně nad Rýnem byla rozpracována agenda pro vytvoření společné obrany, a tak se součástí SZBP stala i Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP).¹³¹

¹²⁸ LUNDESTAD, G. (1998), s. 120

¹²⁹ HENRIKSON, Alan, *Atlantic diplomacy transformed: From the „Transatlantic declaration“ (1990) to the „New Transatlantic Agenda“ (1995)*. Fifth Biennial International Conference (European Community Studies Association) Seattle Washington May-June 1997

¹³⁰ FIALA P., PITROVÁ M. (2003), s. 149

¹³¹ Zajímavá změna se udála ve Velké Británii, kdy se z pozice odmítání hlubší integrace přesunula k iniciaci takových projektů. Jedním z důvodů k takové změně postoje může být i neschopnost Evropanů řešit krize v Bosně (1995) a Kosovu (1999). Velká Británie si spolu s ostatními členy EU musela uvědomit, že Evropa nikdy nebude moci jednat samostatně a nezávisle na Spojených státech, dokud její diplomatické akce nebudou podpořeny i vlastní vojenskou silou.

Postoj Spojených států k této iniciativě byl velkou měrou ovlivněn eskalací konfliktu v Kosovu, kde se projevila velká nevyrovnanost mezi schopnostmi a kapacitami Evropanů a Američanů. „*Tlak Američanů na podstatné zlepšení evropských obranných schopností se stal hlavním motivem podpory budování EBOP. ...nerovnováha zbrojních výdajů, technologických schopností a vojenských kapacit uvnitř Aliance již nebyla politicky únosná.*“¹³² Clintonova administrativa se tak rozhodla, že posílení evropského pilíře NATO podpoří skrze EBOP.

Deklarace ze Saint-Malo obsahovala pro USA důležitý odkaz na závazky spojené s NATO. „*V posilování solidarity mezi členskými státy Evropské unie, s cílem posílit hlas Evropy ve světových záležitostech, a s ohledem na naše vlastní závazky v NATO, přispíváme k životaschopnosti zmodernizované Atlantické aliance, která je základem kolektivní obrany jejích členů.*“¹³³ Washingtonu šlo ale zejména o to, aby nové evropské kapacity byly kompatibilní s NATO a další podmínkou USA byla zásada nadřazeného postavení NATO, které bude mít jako první možnost rozhodnout, zda chce daný konflikt řešit či nikoli.¹³⁴

V prosinci roku 1999 v Helsinkách Evropská unie na svém summitu specifikovala EBOP, když rozhodla, že do roku 2003 by měly být vytvořeny síly rychlé reakce.¹³⁵ V tomto případě byla už reakce Clintonovy administrativy zdrženlivější. „*Ministr obrany Spojených států William Cohen pohrozil v reakci na hlavní evropský cíl z roku 1999, že bude-li EU vytvářet samostatné obranné schopnosti mimo rámec Aliance, NATO se stane „reliktem minulosti“.* Zároveň dal Pentagon najevo úvahy o stažení amerických jednotek z Evropy, pakliže se tak stane.“¹³⁶ Následně byly roku 2000 na summitu v Nice byly vytvořeny politicko-vojenské instituce EBOP.¹³⁷

Pro EU bylo jedinou možností jak s úspěchem a postupně utvářet vlastní evropskou obrannou politiku od počátku brát v potaz zájmy Spojených států. Proto byla

---

¹³² KHOL, Radek. *Evropská bezpečnostní a obranná politika: národní perspektivy*. Praha: Lidové noviny, 2003, s. 66

¹³³ *Joint Declaration on European Defense*, Saint-Malo, 2. prosince 1998, <<http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html>>, staženo 28.4.2007

¹³⁴ KHOL, R. (2003), s. 67

¹³⁵ Síly rychlé reakce měly být schopné nasazení do 60 dnů a nejméně na 1 rok.

¹³⁶ PŘIKRYL, Pavel. *Hledání nového rámce transatlantického partnerství: role nových bezpečnostních hrozeb*. In: PLECHANOVÁ, Běla, a kol. *Evropská unie na počátku 21. století: Reformní procesy a institucionální změna*. Praha: Karolinum 2006, s. 204

¹³⁷ Jedná se o Politický a bezpečnostní výbor (zaměřuje se na krizové oblasti), Vojenský výbor (nejvyšší vojenský orgán EU), Vojenský štáb EU (praktické řešení operací EBOP) a Satelitní centrum EU a Situační (vyhodnocovací) centrum EU.

přání Spojených států zohledňována ve všech deklaracích a rozhodnutích přijatých v oblasti obrany. Navíc NATO mělo přednostní právo na využívání svých prostředků.¹³⁸ Obavy Američanů, že by Evropané se svými novými silami jednali příliš vzdáleně zájmům NATO, nebyly velké, protože skutečná dlouhodobá schopnost Evropanů jednat bez pomoci USA byla malá. „Američané při svém postoji k EBOP do značné míry také vychází z následující logiky: Evropa a USA mají spolupracovat přes NATO a Evropané toho z této spolupráce zvládnou méně. Mohou ještě, již tak dosti naložení a s tak malými obrannými rozpočty, unést projekt EBOP?“¹³⁹

Ekonomické vztahy mezi USA a ES/EU prodělávaly výkyvy mezi napětím a uvolněním v závislosti na tom, v jaké fázi se momentálně euroatlantické vztahy nacházely. Obchodní vztahy mezi USA a EU byly opakovaně řešeny na mnoha úrovních. Nejdůležitější oblastí sporů byla jako tradičně obchodní politika a zejména obchod v oblasti zemědělství. Jako již dříve Spojené státy usilovaly o omezení evropských protekcionistických opatření. Jednání probíhala jak v rámci GATT tak i v rámci společných jednáních EU a USA. V principu šlo o to, že každá země měla odlišný přístup k obchodu a investicím. EU si zakládala na ochraně svého trhu a státem kontrolované ekonomice, zatímco USA stavěly na stejném přístupu k národním i zahraničním investorům.¹⁴⁰

V prosinci roku 1993 bylo uzavřeno Uruguayské kolo jednání GATT, které snížilo cla na průmyslové zboží, zemědělské produkty a na několik oblastí v odvětví služeb. Došlo k přeměně GATT na Světovou obchodní organizaci (WTO).¹⁴¹

Oblastí evropské integrace, která také vyvolala větší pozornost Washingtonu, bylo dokončování hospodářské a měnové unie (HMU), které se roku 1998 dostalo do třetí fáze implementace.¹⁴² Hlasy komentující rozvoj HMU byly v druhé polovině 90. let vesměs kladné, protože společná evropská měna měla Spojeným státům přinést oživení obchodu s Evropou. Ve výsledku ale neshody mezi USA a EU v oblasti obchodu neměly tak velký dopad na celkové vztahy mezi USA a EU. Dílem to bylo

---

¹³⁸ Od roku 1996 bylo po společném zasedání EU a NATO umožněno, aby EU využívala kapacit NATO při svých akcích. Využívání zdrojů NATO Evropskou unií je ale podmíněno souhlasem NATO.

¹³⁹ KRÁL, David, PLACHTA, Lukáš. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: Témata, výzvy, perspektivy*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM 2005, s. 108

¹⁴⁰ SMITH, WOOLCOCK, (1994), op. cit., s. 466

¹⁴¹ LUNDESTAD, G. (2005), s. 176

¹⁴² V této fázi došlo k určení zemí, které jsou na základě konvergenčních kritérií schopné přijmout společnou měnu.

také způsobeno tím, že Spojené státy se zaměřily na asijské trhy, které pro ně skýtaly nové možnosti.

Vztahy v atlantickém společenství byly na přelomu milénia dobré, a zvláště po krizi v Kosovu, kde se ukázaly omezené schopnosti Evropy podepřít svá rozhodnutí konkrétní akcí, vzrostla podpora USA evropské integrace na poli obrany. Clintonova administrativa v podstatě jako první podpořila to, co rétoricky Washington po dlouhá desetiletí proklamoval, silnější a odpovědnější Evropu v obranné oblasti. Tato podpora ale nebyla vždy bezpodmínečná. Rozpory mezi USA a EU se projevovaly zejména v otázce vytvoření konkrétních armádních jednotek EU. „*Americké zadržování evropské ambice však bylo úspěšné pouze do té míry, že tato snaha dokázala v konkrétní rovině prosadit propojení mezi ESDP s NATO... a v deklaratorní rovině udržet NATO v roli primárního garanta evropské bezpečnosti.*“¹⁴³ Na druhou stranu ale rostoucí míra uznání EU jako významného aktéra ze strany USA je patrné z častých přímých setkání mezi EU a USA na summitech.

V lednu roku 2001 byl novým prezidentem USA zvolen G. W. Bush, který otevřeně nadřadil americký národní zájem zájmům ostatním, zvýšil obranný rozpočet USA a ekonomické rozpory v porovnání s Clintonovou administrativou značně narostly. „*NATO by mělo zastávat globálnější roli. Bezpečnostní a obranná politika EU by se měla přizpůsobit postojům NATO. Jakákoli zmínka o EU jako protiváze vlivu USA byla odmítnuta jako nežádoucí.*“¹⁴⁴ Tento přístup naznačoval obrát v postoji USA k evropské politické integraci.

Administrativa nového prezidenta Bushe v průběhu roku 2001 teprve formovala svá stanoviska k EBOP, přesto bylo ale i z výběru prezidentových poradců patrné, že nový přístup americké administrativy bude zaměřený zejména na ekonomické aspekty atlantické spolupráce a rovnoprávnější sdílení nákladů.¹⁴⁵ Situace po 11. září 2001 však přivedla téma transatlantických vztahů a rozvoje EBOP do ústraní a mezinárodní situace před atlantické společenství položila nové problémy a výzvy, jejichž analýza již není předmětem této práce.

---

¹⁴³ PŘIKRYL, Pavel. *Hledání nového rámce transatlantického partnerství: role nových bezpečnostních hrozeb*. In: PLECHANOVÁ, Běla, a kol. *Evropská unie na počátku 21. století: Reformní procesy a institucionální změna*. Praha: Karolinum 2006, s. 204

¹⁴⁴ LUNDESTAD, G. (2005), s. 178-179

¹⁴⁵ KHOL, R. (2003), s. 70

Závěr

Cílem této práce bylo odpovědět na otázku, zda by se dal americký postoj v období od počátku studené války až do roku 2001 vůči ES/EU označit za kontinuální či nikoli. K odpovědi na tuto otázku jsem se pokoušela propracovat skrze historickou analýzu přístupu Spojených států k jednotlivým integračním snahám v Západní Evropě od počátku studené války až do roku 2001. Posuzovala jsem, do jaké míry byly snahy Spojených států ovlivňovat vývoj evropské integrace úspěšné v jednotlivých obdobích studené války a po ní.

Evropská integrace byla v poválečné době zřetelně podporována Spojenými státy, protože řešila mnohé problémy v novém mezinárodním uspořádání vznikající studené války. Ve 40. let a 50. letech 20. století se formovaly vztahy mezi Západní Evropou a USA. Přítomnost Spojených států, jakožto garanta bezpečnosti, byla v Západní Evropě více než žádoucí. Základním cílem USA bylo stabilizovat situaci v Evropě. K tomu mělo dojít zapojením západního Německa do Západní Evropy, liberalizací evropského trhu, která povede k ekonomické prosperitě, a integrací západoevropských států. Důležitou úlohu v procesu stabilizace Západu hrálo vytvoření vazby mezi západním Německem a Francií, která měla položit základy stabilní a prosperující Evropy. Evropská integrace byla z pohledu Spojených států nejlepším řešením všech klíčových zájmů USA v poválečné Evropě.

V tomto prvním poválečném období byla role USA nezastupitelná a v souvislosti s tímto postavením byl i vliv Washingtonu nebývalý. Lze konstatovat, že většina amerických cílů byla v tomto období naplněna. Západní Německo bylo spojeno se Západní Evropou pevnou vazbou skrze NATO a ESUO, poválečná situace se stabilizovala, a ekonomická liberalizace se začala pomalu rozvíjet. Vývoj Západní Evropy se ubíral směrem sjednocování a spolupráce, od kterého si Washington sliboval vznik jednotného a silného spojení.

Bezpečnostní hrozba byla klíčovým problémem, který bylo třeba řešit. Úspěšně se USA snažily remilitarizovat západní Německo a zapojit ho do spolupráce v rámci atlantické struktury, čímž by byla využita jeho kapacita k obraně Západu. Prostřednictvím vytvoření Severoatlantické aliance došlo k naplnění bezpečnostních cílů USA. Ekonomické zájmy, ačkoli nebyly těmi nejvíce zdůrazňovanými, měly také

svou váhu. Jak americká, tak západoevropské ekonomiky se rychle rozvíjely a v souladu s vizí Washingtonu byla cílem ES implementace společného trhu a sjednocování vnějších cel. Vývoj v 50. letech byl tedy příznivý jak pro USA, tak i ES.

V 60. letech byly euroatlantické vztahy určovány rozpory v přístupu francouzského prezidenta Charlese de Gaulla a vizí Spojených států. Charles de Gaulle usiloval o získání dominantního postavení v Evropě a od Spojených států požadoval jen vojenské záruky v případě eskalace konfliktu se SSSR. Aspirace na roli vedoucí evropské země vedla de Gaulla k podpoře vývoje vlastních jaderných zbraní a ke snahám o uzavření dohody s Německem. Washington chtěl zabránit separátní evropské spolupráci a to zejména v oblasti evropské bezpečnosti mimo rámec NATO. V bezpečnostních otázkách Západní Evropy měl americký hlas silnou váhu, protože SRN si byla vědoma nenahraditelných bezpečnostních záruk, které jí Spojené státy poskytovaly. V důsledku své převahy tak USA úspěšně zasahovaly do francouzsko – německých jednání o možné užší bezpečnostní spolupráci.

Ovšem stejně silnou pozici už Spojené státy neměly v otázkách budoucího směřování ES, jak dokládá skutečnost, že i přes velkou snahu Washingtonu nebyla Velká Británie opakovaně přijata do EHS. Členství Velké Británie v EHS by mělo pro Spojené státy velký význam, protože by posílilo atlantický rozměr EHS a také by bylo zárukou směřování k otevřenější obchodní politice. Nárůst síly ES v 60. letech zapříčinilo posilování evropského hospodářství. V kontrastu s tímto vývojem byla situace v USA, kde se ekonomická situace zhoršovala. Schodkový rozpočet a vysoké výdaje USA spojené s nákladnou zahraniční politikou přivedly Spojené státy a ES na pole konkurence. Navzdory oslabení americké ekonomiky a neúspěchu některých amerických projektů (MLF, vstup Velké Británie do EHS) Spojené státy stále představovaly nezastupitelného a silného garanta evropské bezpečnosti a svůj vliv a své vize dokázaly uplatnit zvláště jednalo-li se o otázky bezpečnosti Evropy nebo celkového směřování ES, jak dokládá nepřijetí tzv. Fouchetova plánu.

Stagnaci v ES a celkově i v euro-amerických vztazích přinesla 70. a 80. léta. Pro nově nastupujícího prezidenta Nixona se stala snaha Západní Evropy o osamostatnění v 60. letech poučením, a proto ustoupil od podpory nadnárodních forem evropské integrace ES. Americká vedoucí role v atlantickém společenství byla v jeho očích neslučitelná s nadnárodním uspořádáním ES. Sjednocená Západní Evropa představovala v době hospodářských problémů pro USA konkurenta a podle Nixona by posilování

takového konkurenta bylo v rozporu se zájmy USA. Je příznačné, že se postoj Spojených států mění, a začíná v něm převažovat pragmatický přístup důrazného upřednostňování vlastních zájmů nad zájmy svých spojenců. V době 60. a 70. let, kdy západoevropské státy sílily, se USA navrátily ke své politice zvláštního vztahu s Velkou Británií na úkor ES, protože doufaly, že skrze evropského partnera budou moci uplatňovat své vlastní ekonomické zájmy. Přes různé neshody 70. a 80. let zůstala síla USA jako garanta evropské bezpečnosti nedotčená.

Na přelomu 80. a 90. let dochází pod vedením prezidenta Bushe k obnově podpory evropské politické integrace. Částečně byla tato změna dána uvolněním v mezinárodních vztazích po skončení studené války, ale hlavní důvod měl mnohem pragmatičtější základ. Spojené státy neměly a nechtěly vynakládat prostředky na to, aby se angažovaly ve střední a východní Evropě, která potřebovala spolupráci při ukotvení v novém evropském pořádku.

V polovině 90. let pod Clintonovým vedením Spojené státy přiklání k podpoře aktivnější role EU v obraně. Spojené státy ale této aktivnější roli EU v oblasti obrany daly jasné hranice, které EU neměla překročit. Washington nechtěl, aby došlo k příliš výraznému osamostatnění Evropy v oblasti bezpečnosti, a proto nesouhlasil s evropským návrhem na sloučení ZEU a EU. Lze si tento krok USA vyložit jako snahu zvýšit roli Evropy jak v bezpečnosti na Starém kontinentě, tak i při petersberských misích. Washington tak chtěl docílit snížení svých závazků ve světě, ale zachování svého celkového postavení jak v Evropě tak i v globálním měřítku.

Přestože rozpadem bipolárního světa došlo ke změně prostředí a kontextu, v jakém se spolupráce ES/EU a USA probíhala, nedošlo podle mého názoru ke změně přístupu Spojených států k evropským integračním snahám. Naopak si myslím, že styčné body amerického přístupu k EU se sice vyvíjejí, ale jejich podstata zůstává zachována. Jedná se zejména o oblast bezpečnosti Evropy, která byla po celou dobu studené války a 90. let směřována k upevnování role NATO. Pokud se v Západní Evropě objevily snahy roli Spojených států vyvážit, jak tomu bylo v případě Charlese de Gaulla, Washington neváhal s uplatněním svého vlivu v Evropě např. skrze západní Německo, jak tomu bylo v případě francouzsko-německé smlouvy z roku 1963. V ekonomické oblasti se USA snažily soustavně ovlivňovat směřování ES k liberalizovanému a otevřenému trhu. Jedinou výjimkou v této oblasti je doba počátku

studené války, kdy Spojené státy usilovaly zejména o uskutečnění svých politických cílů bez ohledu na cíle ekonomické.

Po celé období od počátku studené války převažoval v americké zahraniční politice pragmatický přístup, který byl založený na principu vyvažování zisků a ztrát. Pokud byly Spojené státy trvale poškozovány dopadem některé z politik ES/EU, odrazila se tato situace v postoji Washingtonu a na dalším směřování americké politiky. Když evropská integrace začala směřovat k vytvoření silnější „třetí síly“, neváhaly Spojené státy zasáhnout s cílem tento proces zastavit. Největšími motivacemi americké zahraniční politiky byly síla (ekonomická i politická) a bezpečnost. I přes změnu mezinárodní situace po konci studené války bych americkou zahraniční politiku vůči evropské politické integraci označila za kontinuální, protože motivy a cíle americké zahraniční politiky zůstaly zachovány.

Po celá 90. léta docházelo k rozvoji zejména evropské integrace v oblastech zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Ačkoli Spojené státy vyjadřovaly kontinuálně podporu těmto evropským projektům, proklamace podpory nebyly nikdy zcela bezpodmínečné a vždy zdůrazňovaly rozhodující roli NATO v transatlantických vztazích. Postoj Washingtonu tak byl často rozpolcený. Na jednu stranu usilovaly o větší míru zodpovědnosti evropských spojenců, na druhou stranu ale USA tuto zodpovědnost nechtěly vyvažovat větším podílem na moci pro evropské státy. Proces utváření harmonických vztahů mezi EU a USA bude jistě ještě dlouhou cestu, která by v ideálním případě mohla vést přes schopnější a silnější Evropu, která bude i nadále úzce spolupracovat se Spojenými státy.

Počet znaků s mezerami: 124 064

Počet slov: 17 884

Summary

The main objective of my thesis is to appraise the process and results of the influence which United States exercise on European political integration. This thesis reports a period from the beginning of the Cold war until 2001. This work intends to answer the question whether the approach of the United States was continuous or whether it has changed after the end of Cold war.

The quite extensive period of time included in this thesis was chosen intentionally, because the aim is to compare the attitude of the USA to the projects of European integration from the very beginnings up to 2001. Only overall insight of American foreign policy towards Western Europe could result in finding the answer to the question of this thesis.

The structure of the work is divided into 5 main chapters. These chapters divide the whole period of time into 5 thematically related parts. The first chapter covers the period of 1940's until the end of 1950's, when the transatlantic relations didn't cause any great complication. The role of the USA was irreplaceable. The process of European political integration was the most useful solution of the many problems in the post-war world. The second chapter deals with de Gaulle's challenge to the current form of transatlantic partnership. French president Charles de Gaulle tried to achieve the position of central European power, which went against the concern of the USA. The analysis continues with the third chapter, which focuses on the 1970's and 1980's. During these years were maintaining the status quo in transatlantic relations was maintained. The slow change in the EC-US relations began to appear in the end of 1980's and at the beginning of 1990's, when the European integration started to boost and Bush administration turn his attitude into support of these new European efforts. The final part is devoted to the rest of the 1990's up to 2001, when the integration evolved unprecedentedly with the full American backing.

Although the end of the bipolar world has changed the background in which the cooperation between EC/EU and USA proceeded, in my opinion the attitude of the United States towards the process of European integration hasn't changed. During the Cold War and in 1990's, the approach of the United States followed the same cornerstone of the foreign policy - balancing between the profits and losses which could be gained or lost from the European integration. State department both wanted to

maintain the exceptional position of USA and at the same time expected the ES/EU to become more independent in security area, but only within the NATO framework. It was the same with the form of EC/EU. Firstly, USA supported greater and deeper integration, but when it became unprofitable for the USA, Nixon became too long for special relationship with Great Britain, which should adjust the process of European integration to the American vision. Later, in 1990's, the pressure for reducing the US defence budget grew and there was a need for greater European engagement. In that respect support for European security integration also raised. In the economic field, the situation was also the same. Washington desired the open and liberalized market with no restrictions and special tariffs imposed on American goods and for all the time tried to lead European integration to its object. All these facts indicate that the American support for the European integration was mainly based on the support for the way of European integration which would best suit the American view of Europe.

Použitá literatura

I. Neperiodická literatura

BRIMMER, Esther, *The EU's Search for a Strategic Role: ESDP and It's Implications for Transatlantic Relations*. Washington, D.C.: Center for Transatlantic Relations 2002

FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003

FIDLER, Jiří, MAREŠ, Petr. *Dějiny NATO*. Praha: Paseka, 1997

KAGAN, Robert. *Labyrint síly a ráj slabosti: Amerika, Evropa a nový řád světa*. Praha: Lidové noviny, 2003

KHOL, Radek. *Evropská bezpečnostní a obranná politika: národní perspektivy*. Praha: Lidové noviny, 2003

KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie (Od Richelieua k pádu Berlínské zdi)*. Praha: Prostor, 1999

KRÁL, David, PLACHTA, Lukáš. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: Témata, výzvy, perspektivy*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM 2005

LUNDESTAD, Geir. *„Empire“ by integration (The United States and European Integration, 1945-1997)*. New York: Oxford University Press, 1998

LUNDESTAD, Geir. *East, West, North, South (Major Developments in International Relations Since 1945)*. London: SAGE Publications Ltd, 2005

LUNDESTAD, Geir. *The United States and Western Europe since 1945 (From „Empire“ by Invitation to Transatlantic drift)*. New York: Oxford University Press, 2003

LUŇÁK, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, 1997

PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941 – 1995*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997

PLECHANOVÁ, Běla a kol. *Evropská unie na počátku 21. století (reformní procesy a institucionální změna)*. Praha: Karolinum, 2006

II. Články

ART, Robert J., *Why Western Europe Needs the United States and NATO*. *Political Science Quarterly* 1996, Vol. 111, No. 1, s. 1-39

CALDA, Miloš, *Zahraniční politika USA a její vnitropolitické aspekty*. *Mezinárodní politika* 2005, Vol. 29, No. 3, s. 8-10

COSTIGLIOLA, Frank, *Kennedy, the European Allies, and the Failure to Consult*. *Political Science Quarterly* 1995, Vol. 110, No. 1, s. 105-123

EBERLE, James, ROPER, John, WALLACE, William, WILLIAMS, Phil, *European Security Cooperation and British Interests*. *International Affairs* 1984, Vol. 60, No. 4, s. 545-560

FORSYTH, Murray, *The Political Objectives of European Integration*. *International Affairs* 1967, Vol. 43, No. 3, s. 483-497

HAVILAND, Field H., *Building Political Community*. *International Organization*, Vol. 17, No. 3, s. 733-752

HENRIKSON, Alan, *Atlantic diplomacy transformed: From the „Transatlantic declaration“ (1990) to the „New Transatlantic Agenda“ (1995)*. In *European Union*

Studies Association (EUSA), Fifth Biennial International Conference, May-June 1997
Seattle WA, s.23, <http://aei.pitt.edu/2613/01/002814_1.PDF>, staženo 20.4.2007

HOFFMANN, Stanley, *De Gaulle, Europe, and Atlantic Alliance*. International Organization 1964, Vol. 18, No. 1, s. 1-28

HOLBORN, Hajo, *American Foreign Policy and European Integration*. World Politics 1953, Vol. 6, No. 1, s. 1-30

IKENBERRY, John, *Rethinking the Origins of American Hegemony*. Political Science Quarterly 1989, Vol. 104, No. 3, s. 375-400

KARÁSEK, Tomáš, *Integrační teorie a „Evropská armáda“*.
<http://www.europeum.org/disp_article_text.php?aid=730>, staženo 5.10.2006

MERCHANT, Livingston T, *Evolving United States Relations with the Atlantic Community*. International Organization 1963, Vol. 17, No. 3, s. 610-627

LAYNE, Christopher, *Amerika jako evropský hegemon*. Střední Evropa 2003, Vol. 19, No. 118, s. 61-75

RUGGIE, John Gerald, *The Past as Prologue?: Interests, Identity, and American Foreign Policy*. International Security 1997, Vol. 21, No. 4, s. 89-125

SMITH, Michael, WOOLCOCK, Stephen, *Learning to cooperate: The Clinton Administration and the European Union*. International Affairs 1994, Vol. 70, No. 3, s. 459-476

SCHLAUCH, Wolfgang, *American Policy towards Germany, 1945*. Journal of Contemporary History 1970, Vol. 5, No. 4, s. 113-128

SLOAN, Stanley, *The United States and European defence*. WEU ISS Chaillot paper 39, Paris: WEU ISS 2000, s. 1-54

SLOAN, Stanley, *US Perspectives on NATO's Future*. International Affairs, Vol. 71, No. 2, s. 217-231

URBAN, Jan, *USA, Evropa: svazek bez lásky, ale nezrušitelný*. Mezinárodní politika 2005, Vol. 29, No. 3, s. 4-5

URBAN, Jan, *Získá zahraniční politika Evropské unie bezpečnostní dimenzi?*. Mezinárodní politika 2005, Vol. 29, No. 4, s. 4-5

III. Dokumenty

Bruselská deklarace, 10.-11. leden 1994, <<http://www.nato.int/docu/pr/1994/p94-003.htm>>, staženo 1.5.2007

Defence expenditures of NATO countries, <<http://www.nato.int/docu/pr/1969/1969-001.pdf>>, staženo 27.4.2007

Division for Agricultural Information in collaboration with the Directorate General for Agriculture of the EEC Commission, Květen 1964, No. 17, s. 2

Joint Declaration on European Defense, Saint-Malo, 2. prosince 1998, <<http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html>>, staženo 28.4.2007

New Transatlantic Agenda, <<http://www.eurunion.org/partner/agenda.htm>>, staženo 31.3.2007

Press conference by President de Gaulle, Assembly of WEU, The political year in Europe, 1963, <http://aei.pitt.edu/5777/01/003749_1.pdf>, staženo 20.3.2007

Severoatlantická smlouva, Washington, D.C., 4. dubna 1949, <<http://www.nato.int/docu/other/cz/treaty-cz.htm>>, staženo 12.4.2007

Smlouva o Evropské Unii, <<http://www.euroskop.cz/files/10/D542A3EA-D7D7-4A7A-B5DF-AECFD1343F8D.pdf>> , staženo 7.2.1992

Speech by John F. Kennedy (Philadelphia, 4 July 1962), <<http://www.ena.lu/mce.cmf>>, staženo 10.4.2007

The Future Tasks of the Alliance („The Harmel Report“), Brusel, 13.-14. prosince 1967, <<http://www.nato.int/docu/basicxt/b671213a.htm>>, staženo 24.4.2007

Transatlantic Declaration on EC-US Relations, 1990 <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/us/economic_partnership/declaration_1990.htm>, staženo 31.3.2007

U.S. Senate Resolution 239 (The Vandenberg Resolution), 11. června 1948, <<http://www.nato.int/docu/basicxt/b480611a.htm>>, staženo 12.4.2007

IV. Internetové zdroje

www.nato.int	NATO Home Page
www.iss-eu.org	EU Institute for Security Studies
www.csis.org	Centre for Strategic and International Studies
www.state.gov	State Department, USA
www.europeum.org	Institut pro evropskou politiku
www.euroskop.cz	Oddělení pro informování o evropských záležitostech - Úřad vlády ČR
www.ena.lu	Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe
www.eurunion.org	Delegation of the European Commission to the USA
http://ec.europa.eu	European Commission
http://aei.pitt.edu	Archive of European Integration
www.atlanticcommunity.org	Atlantic Community Initiative

Bibliografický záznam

KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Postoj USA k evropské politické integraci do roku 2001*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Politologie a mezinárodní vztahy, 2007. s. 68 Vedoucí diplomové práce Mgr. Pavel Přikryl

Klíčová slova

Atlantická spolupráce, USA, Západní Evropa, evropská politická integrace, studená válka

Keywords

Atlantic cooperation, USA, Western Europe, european political integration, Cold War